ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Всеукраїнська науково-практична конференція

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У СВІТЛІ ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

10 червня 2015 р.

Вінниця 2015

УДК 342 «20» (063)

ББК 67я43

Ю 70

Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: 1 Всеукраїнська науково-практична конференція (10 червня 2015р., м. Вінниця):збірник матеріалів/Уклад:С.М.Ваколюк, О.І.Мисак, С.В.Хільченко.- Вінниця: Вінницький соціально-економічний інститут університету «Україна»,2015.- 123с.

У збірнику представленно стислий виклад матеріалів з актуальних питань теорії за історії права,адміністративного права, криміналістики, кримінального права,кримінального процесу, цивільного права, цивільного процесу, господарського права і процесу, міжнародного прва.

Укладачі:

С.М.Ваколюк

О.І.Мисак

С.В.Хільченко

Матеріали учасників конференції

подано за редакцією авторів

©ВСЕІ Університету «Україна», 2015 рік

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

*Дрябушко С. С.*Історико-правові передумови становлення і розвитку парламентаризму:вітчизняний досвід 6

Кислуха Н.С. Актуальні питання щодо змісту правової культури особи 9

Марчук О.О Окремі питання гендерної рівності в Україні 12

*Мисак О.І.*Окремі питання міжнародно-правова відповідальності держав: проблеми теорії та практики 15

Морозов І. О. Проблеми удосконалення конституційно-правового статусу судді Конституційного суду України 18

Патух Д.Ю Юридична відповідальність за моральну шкоду 20

СЕКЦІЯ 2. ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО; ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

*Бахновська І .П.*Правова природа договірних правовідносин щодо виконання науково-дослідних робот 24

Благодатських К.А. Окремі питання спадкового процесу 26

*Власюк І.А.*Проблемні питання співвідношення понять «правочин» та «договір» у цивільному законодавстві України 30

Вербицька Т. А. Проблемні питання правового регулювання договору управління майном 35

Рутьковська І.І. Правова природа гарантії як способу забезпечення виконання зобов'язання 38

СЕКЦІЯ 3. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

Ваколюк С.М. Державна реєстрація юридичних осіб,інших організацій та фізичних осіб-підприємців 42

Гончар Ю.О Поняття та ознаки банкрутства 46

Гордієць Н.М. Поняття та види господарських товариств 49

Кисилевська Н.В. Господарський договір: поняття,форма,зміст та ознаки 52

Піхур О. Г. Теоретичні основи процесу доказування у господарському судочинстві *України* 54

Сидоренко Д.С. Порядок зміни та розірвання господарських договорів 57

СЕКЦІЯ 4. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО; ТРУДОВЕ ПРАВО

*Жук А. Ю.*Юридичні аспекти сутності трудового договору у сучасних умовах 61

Петрушенко О. А. До питання про правове регулювання праці за суміщення посад (професій) 64

Тищук О.О. Децентралізація влади в Україні 67

Ткачук І.М. Безробіття в Україні та план його подолання 71

СЕКЦІЯ 5. ТА КРИМІНАЛІСТИКА ТА СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

Ваколюк Г. М. Проблемні питання методичного забезпечення судово-товарознавчих експерти 75
*Кислуха Н. С.*Техніко-криміналістичні засоби збирання слідів запаху людини 85
ЯковчукІ.О. Правова експертиза нормативно-правових актів місцевого самоврядування 88
ЕКЦІЯ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
Ваколюк О.С. Проблемні аспекти проваджень на підставі угод в КПП України 94
Ваколюк С.М. Відповідальність за вчинення корупційних правопорушень 98
Тимченко О. В. Спеціальні значення слідчого при розслідуванні злочинів, в сфері забруднення моря 102
СЕКЦІЯ 7 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
Білоус І.М. Порушення принципів міжнародного права в умовах сучасних геополітичних процесів 107
Вербицька Т.А. Проблеми визначення невизнаних або частково визнаних держав у міжнародному праві 109
*Власюк І.А.*Роль національного законодавства в системі джерел міжнародного права 114
Ткачук І.М. Правонаступництво України після розпаду СРСР 117

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Дрябушко С.С.,*ЗПЗ-55/13*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник:доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Поширення ідей і принципів парламентаризму розглядається в сучасний період як фактор прогресивного розвитку суспільства. Парламентаризм – це не лише парламент, а ще й цілісна система державного управління. Особливу увагу привертає до себе питання про існування у політичній історії України цього органу влади – парламенту адже, завжди велике значення має попередній досвід як вітчизняний так і світовий. Саме спираючись на досягнення і помилки минулого, майбутнє може бути набагато кращим.

В Україні ще за часів існування Київської Русі влада великого київського князя хоч і була великою, але не безмежною. Свої рішення він приймав за згодою «княжих мужів» – бояр, які разом з представниками духовенства, великих міст тощо входили до складу боярської ради. Членів ради, яких називали «думцями», на раду скликав великий князь. Вона була важливим дорадчим органом давньоруської держави. Боярські ради існували також у князівствах, які входили до складу Київської Русі [1, с. 35].

Наступним етапом становлення станового представництва в Україні стала доба Гетьманщини. З самого початку її утворення вищим органом влади тут вважалася військова січова рада (січові збори, велике коло, козацьке коло тощо). Рада збиралася, як правило, тричі на рік: у перший день Нового року, на Великдень і на Покрову; але були й позачергові зібрання у випадках нагальної потреби. Брати участь у раді мали право всі члени

козацького «товариства» [1, с. 40]. У новоутвореній Українській державі верховним органом влади стала Генеральна рада, яка трансформувалася із загальної військової ради запорізьких козаків в орган державної влади [2, с. 14]. Як зауважив М.С. Грушевський, уже 1632 р. на Корсунській раді з'являються елементи представництва – «зі всіх міст вибопних по п'ять чоловік», переважно з старшини городових козаків [3, с. 153-154]. З певною точністю можна визначити типовий склад Генеральних рад і рівень представництва на них, починаючи з Переяславської ради 1654 р.

Після ліквідації козацтва частина України підпорядковувалась Росії, інша - Австрії. В середині XIX ст. розпочав свою роботу перший австрійський парламент - Рейхстаг , до якого входили й українські депутати, які висували вимоги щодо повернення захоплених земель, законодавчого закріплення права на землю, зменшення податків та запровадження ширшого самоврядування. [4, с. 233]. Що ж до іншої частини України, то там під впливом російського абсолютизму про парламентаризм говорили лише в теорії .

22 січня 1918 р. Центральна Рада проголосила IV Універсал, де відзначався той факт, що УНР стає самостійною, незалежною, суверенною державою. Цим же актом Україна проголошувалась парламентською республікою, унітарною і демократичною державою. Законодавчі функції закріплювались за Центральною Радою. Отже, про Центральну Раду як парламентську установу можна говорити, починаючи лише з проголошення четвертого універсалу, адже саме ним вона наділялась функціями законодавчої та представницької влади [5, с. 21]. Після ліквідації УНР на Україні запанувала радянська влада, яка заперечувала один з основних принципів парламентаризму - поділ влади. На початку 1919 р. була прийнята Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки, згідно з якою органами центральної радянської влади визнавались Всеукраїнський з'їзд Рад Робітничих, Селянських та Червоноармійських депутатів, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет Рад та Рада Народних Комісарів. У радянській Конституції УРСР

1937 р. зазначалося, що вищим органом державної влади є Верховна Рада Української РСР. Принциповоновим положенням був перехід до загальних і прямих виборів. Але при цьому заперечувалося право вибору як таке, оскільки вибір міг бути зроблений лише на користь правлячої партії, тобто вибору в принципі не було.

Нова сторінка в українській політичній історії розпочинається з 1990 р., коли вперше за роки радянської влади вибори до Верховної Ради УРСР відбувалися за принципом плюраізму . Верховна Рада УРСР працювала на постійній основі, сесійно, а не лише в період скликань, як раніше. Робота цього органу регулювалися нормами тимчасового регламенту. З ухваленням Конституції 1996 р. було остаточно визначено структуру, компетенцію парламенту та інших гілок влади, а відтак і форму державного правління.

Таким чином зауважимо що це явище має своє глибоке коріння на наших землях. Політичною умовою його появи була трансформація радянської політичної системи, наслідком чого стало проголошення державної незалежності України, а також поява багатопартійності та ідеологічного плюралізму, кристалізація суспільних і політичних інтересів. Однак, як показує практика парламентаризму в рамках незалежної України, багато моментів в українському парламентаризмі потребують удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Український парламентаризм: минуле і сучасне / [Шемшученко Юрій Сергійович, Мироненко Олександр Миколайович, Погорілко Віктор Федорович, Фрицький Олег Федорович та ін.]; за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 368 с.

2. Історія держави і права України: академічний курс: в 2 т. / [Тацій В. Я., Святоцький О. Д., Страхов М. М. та ін.]; за ред. В. Я.Тація, А. Й. Рогожина. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2000. – Т.І. – 580 с.

3. Грушевський М. С. Історія України - Руси: в 11 т. – 12 кн. / М. С. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1991. – Т.1. – Ч.1. – 1991. – [ред. кол. П. С. Сахань (голова) та ін]. – 736 с.

4. Конституційне право України: Підручник / за заг. ред. В.Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В.М. Шаповала. – К.: 2012. –727 с.

5. Бандурка О. М., Древаль Ю. Д. Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток: монографія / О. М. Бандурка, Ю. Д. Древаль.– Харків: Харків.нац. ун-т внутр. справ, 1999. – 278 с.

Кислуха Н.С., *ПЗ-52-15(з)*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІСТУ ПРАВОВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИ.

Правова культура особи – ця тематика є дуже актуальною в наш час,адже саме сьогодні ми можемо спостерігати яскравий прояв майже їївідсутності. У нашому суспільстві люди повністю не розуміють, якувелику цінність несе правова культура, а особливо той член суспільства,який нею володіє. Особа повинна усвідомлювати, що правова культура означає не тільки знання і розуміння права, а й правові судження щодо нього як про соціальну цінність, і головне - активну роботу з його здійснення, зі зміцнення законності і правопорядку.

Щоб краще зрозуміти усю важливість даної теми, перш за всепотрібно з'ясувати зміст правової культури. Існує безліч визначень щодо такого явища. Алєксєєв зазначає, що правова культура особи - це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особи, які забезпечують її правомірну діяльність.

Правова культура особи включає:

1) знання законодавства (інтелектуальний зріз). Проінформованість була і залишається важливим каналом формування юридично зрілої особи;

2) переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів (емоційно-психологічний зріз);

3) уміння користуватися правовим інструментарієм - законами та іншими актами - у практичній діяльності (поведінковий зріз).

Правова культура особи характеризує рівень правової соціалізації члена суспільства, ступінь засвоєння і використання ним правових начал державного і соціального життя. Іншими словами, правова культура особи - це її позитивна правова свідомість у дії. Вона включає перетворення особою своїх здібностей і соціальних якостей на підставі правового досвіду [1].

Сухонос В.В. наводить декілька аспектів щодо правової культури, зокрема:

1) правосвідомість і правове мислення. Правове мислення має стати елементом культури кожної людини;

2) правомірна поведінка;

3) результати правомірної поведінки і правового мислення.

Показником правової культури особи є правова активність особи як вища форма правомірної поведінки, що припускає:

а) наявність високого рівня правосвідомості; готовність до ініціативної правомірної діяльності в правовій сфері на основі шанобливого ставлення до права, переконаності в необхідності і справедливості правових норм, їх добровільного здійснення, досконалого знання права (внутрішній аспект);

б) цілеспрямовану, ініціативну, позитивну соціально корисну діяльність особи, що перевершує звичайні вимоги до можливої і належної поведінки, спрямовану на розвиток демократії, зміцнення законності і правопорядку (зовнішній аспект). Він наголошує, що правова активність - одна із змістовних характеристик особи. На відміну від держав з тоталітарним режимом, де бажаною є людина конформістської поведінки, а від активної намагаються позбутися, у державах з демократичним режимом потрібна особа активна, зацікавлена в реалізації правових норм і принципів у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Форми прояву правової активності різноманітні: сумлінна службова діяльність, предметне обговорення законопроектів, участь у передвиборній боротьбі як довірена особа кандидата в депутати та ін. Правомірна активність особи досягається через схвалення і стимулювання суспільно корисних дій і припинення шкідливих. Правова активність може бути як епізодичною (дії громадянина по затриманню підозрюваного у вчиненні злочину), так і постійною (виконання функцій народного засідателя).

Правова культура особи (загальна і спеціальна - професійна) сприяє виробленню стилю правомірної поведінки, який формується залежно від: ступеня засвоєння і вияву цінностей правової культури суспільства,

специфіки професійної діяльності,індивідуальної неповторності творчості кожної особи [2].

Судячи із вищезазначеного, ми можемо провести аналіз стану правової культури в нашій країні на сучасному етапі. Правова культура громадян України є не достатньо сформованою та з кожним роком починає деградувати. Для формування такої впливає безліч факторів. Якщо взяти наприклад вищі навчальні заклади нашої держави, то майже кожен третій студент вважає, що навчання у вищих навчальних закладах пов’язане з хабарництвом, а його використання підчас сесії є невід’ємною частиною складання іспитів. Також, як приклад, можна навести сучасну медицину. Протягом багатьох років вона вважалася безкоштовної у нашій державі, це положення, навіть, мало нормативно-правове закріплення. Та не дивлячись на це кожен громадянин витрачає в рік на лікування в два, а то й декілька разів більше чим це мало бути.

Сучасна правова система України настільки заплутана, що навіть досвідченому юристу не просто зорієнтуватись у частоколі безсистемно існуючих нормативних актів. Реальний стан вітчизняного законодавства - це показник наявності суб’єктивних передумов нестабільності чинних нормативно-правових актів. Надзвичайно актуальною є також проблема очищення засобів масової інформації від продукції, що поширює кримінальні традиції, пропагує культ жорстокості, насильства і розпусти. Те, що відбувається нині в інформаційному просторі, руйнує не тільки правосвідомість, правову культуру людини, (особливо молоді), та мораль, а й загрожує нашій державності, національним інтересам [3].

Ми маємо право обирати свій шлях в житті і в тому числі шлях формування своєї правової культури. І якщо не врегулювати ці відносини в нашій країні, то може, навіть, виникнути анархія.

Необхідно пам’ятати, що такі компоненти як суспільство, правова культура та держава є взаємопов’язаними між собою і несуть в собі велику цінність, адже без правової культури немає суспільства, а без суспільства немає правової держави.

Список використаних джерел:
1. Алєксєєв С.С. Держава і право. Навчальний курс. М., 1993
2. Сухонос В.В.Теорія держави і права .Навчальний посібник. Суми, 2005
3. Чорнодід Г.С., Криворізький технічний Університет. Наукова стаття «Сучасний стан правової культури України».
4. [Електронний ресурс] / режим доступу:
http://www.rusnauka.com/2_KAND_2008/Pravo/26221.doc.htm

Марчук О.О.,*ПЗ 31-12*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: ст. викладач Мисак О.І.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТЬ В УКРАЇНІ

Останнім часом в усьому світі зросла актуальність питань, пов’язаних із гендерною рівністю. Гендерна рівність передбачає рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Рівні права є однією з ознак правової держави. Держава зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством. Адже становлення справжньої демократії в усіх напрямах може відбуватися тільки в такому суспільстві, де реальним є принцип рівної й рівноцінної громадянської гідності жінок і чоловіків, забезпечення рівних можливостей кожному із його членів .

Проблемам ґендерної політики присвячено багато праць і теоретичних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: Р. Столпер, Г. Рабін, А. Річ, С. де Бовта, Н. Ходоров, С. Волбі, Масов, К. Гіліган, К. де Пізан Л., Кормич, А. Комарова, М. Орлик, Т. Марценюк, С. Гаращенко, Г. Богдан, І. Лилик, О. Савенок, Л. Яковлєва та інші.

В англійської мові для означення статі людини використовується два слова: sex і gender. Перше означає саме «стать» людини як набір сексуально-біологічних характеристик (генетичних, анатомічних, фізіологічних). Друге поняття увійшло у вжиток із психології та соціології і означає соціально-рольовий статус людини (соціальні можливості кожної статі в освіті, професійної діяльності, доступ до влади, сімейні ролі та ін., особливості

соціальної поведінки, стилю життя та способу мислення). Якщо ми кажемо «стать» чи «біологічна стать» – ми маємо на увазі фізичні та фізіологічні відмінності чоловіка та жінки, якщо використовуємо термін «ґендер» чи «соціальна стать» – то говоримо про психологічні, соціальні та культурні особливості між чоловіком та жінкою. Ґендер стосується не тільки чоловіків та жінок як окремих індивідів, а й характеризує відносини поміж ними як соціально-демографічними групами та ґендерні відносини в цілому – те, як реалізуються соціальні ролі жінок і чоловіків, дівчаток та хлопчиків, як вони соціально вибудовуються.

Термін «ґендер» ввела у соціологію американка Енн Оклі: у 1972 році вийшла її книга «Sex, Gender and Society» («Стать, соціальна стать і суспільство»). Ґендер як соціологічне поняття знадобилося для того, щоб продемонструвати різницю між біологічною статтю людини (статтю як природженою даністю, незмінною) і статтю як набором соціально обумовлених особливостей статусу та поведінки жінок та чоловіків, які сформовані під впливом суспільства і можуть бути змінені. Поштовх для появи такого терміну надали етнографи, які, вивчаючи первісні культури острівних народів, відкрили в XX ст. племена, де ролі чоловіків і жінок були абсолютно не схожі на звичайні для тогочасної нашої культури: жінки там були сильними, добували їжу, приймали суспільно важливі рішення, а чоловіки – піклувалися про дітей і старих, оберігали домашнє вогнище. Це дало привід замислитися: а чи дійсно стать визначає життєву стратегію з моменту народження? Інший фактор, який примусив вчених засумніватися у непорушності статі, – це наявність (хоча і невеликого відсотка) людей, у яких стать і «самовідчуття» не співпадають.

Усі особи причетні до розвитку політики і аналізу несуть важливу відповідальність за забезпечення того, щоб державні політичні програми і законодавство були справедливими як для чоловіків так і жінок.

Зараз, ще існує поняття дискримінації жінок в буденному житті: їй зраджують, витісняють і висміюють. Тому поряд з вимаганням рівних прав у вирішенні державних питань, можливо перед цією тезою, ще стоїть питання

природної людської поваги. Зараз це питання є більш ближчим до жінок, бо саме жінки завжди виказували свій супротив чоловікам. Хоча зараз це питання стало більш національним і воно хвилює маси. Жінки не бажають бути залежними жінка самостійно може досягти вершин і бути незалежною, що є справедливим. Сьогодні є дуже важливою проблема законодавчого врегулювання цієї проблеми, заснованого на рівному праві прав людини. Конституція України, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт «Про громадянські та політичні права», Міжнародний пакт «Про економічні, соціальні і культурні права», Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, інші документи гарантують рівність прав і свобод людини і громадянина.

Отже,для того, щоб створити сучасну політико-правову систему, яка б забезпечувала рівні можливості жінок і чоловіків в Україні необхідно:

- забезпечити ефективний механізм реалізації відповідних законодавчих актів;
- проводити соціологічні дослідження ґендерних відносин в Україні;
- підтримувати науково-дослідну роботу, спрямовану на утвердження ґендерної рівності;
- стимулювати рівність прав та можливостей жінок і чоловіків у працевлаштування, просуванні по службі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці, провадженні підприємницької діяльності, поєднанні трудової діяльності з виконанням сімейних обов'язків;
- забезпечити гідне співвідношення чоловіків і жінок у органах влади та представницьких органах;
- зменшити розрив у рівні оплати праці чоловіків і жінок; - дотримуватися принципу ґендерної рівності під час формування керівного складу підприємств та організацій всіх форм власності.

Досягнення рівності між жінками і чоловіками є важливою передумовою забезпечення стабільного розвитку демократичного суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Никифоренко В.Г., Табанова А.І. Гендерна рівність в Україні: проблеми та шляхи удосконалення/ В.Г. Никифоренко , А.І. Табанова //Вісник соціально-
2. Дашковська О. Р. Правове становище жінки в аспекті гендерної рівності:загальнотеоретичний аналіз: автореф. дис. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 «теорія держави і права»/О.Р.Дашковська . –К., 2008. –25 с.
3. Руднева О.М.Гендерна рівність у праві України:автореф.дис. на.докт.юр.наук спец.12.00.01:«Теорія та історія держави і права;історія політичних та правових вчень» О.М. Руднева.–К.,2008.–7–25 с.
4. Марценюк Т. О. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів:[навчальний посібник]/Тамара Олегівна Марценюк – К., 2014. – 65 с.
5. Конституція України:Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

Мисак О.І., *старший викладач кафедри правознавства*

Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,

ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТІ ДЕРЖАВ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Проблема юридичної відповідальності загальновідома: це і дискусії щодо понятійного апарату, суті, видів цього правового феномену [1, с.41]. Важливість та значення юридичної відповідальності відображені у багатьох наукових дослідженнях. Питання міжнародно-правової відповідальності держав досліджувалось у наукових працях таких українських та зарубіжних науковців, як: А. І. Дмитрієв, В. Г. Буткевич, О. В. Задорожній, М.О.Баймуратов, Ю. Ю. Блажевич, В. А. Василенко, Г. І. Тункін, І. І. Лукашук,Ю. М. Колосов, С.Б. Раскалей. Водночас зазначені дослідження не вичерпали цю багатогранну тему. Таким чином, стан розробки проблеми зумовив актуальність обраної теми дослідження.Наукова новизна дослідження визначається, проблемами міжнародно-правової відповідальності держав з урахуванням та на основі тих змін, які відбулися у міжнародних відносинах протягом останнього року.

Однак, як слушно зазначає І.І. Лукашук, якщо у минулому вона вивчалась у працях, присвячених окремим галузям права, то в останній час вона привертає увагу загальної теорії права [2, с.11]. Одним із сучасних

ключових питань теорії права є проблематика пов'язана з класифікацією юридичної відповідальності. Зазвичай виділяють види юридичної відповідальності за галузями права, тобто традиційні види юридичної відповідальності – ті, що визнаються всіма науковцями, існування яких є безспірними. Серед такої класифікації виключення становить міжнародно-правова відповідальність, що не є галузевим видом юридичної відповідальності. Однак її існування не викликає заперечень серед науковців [3, с.432], хоча вона є малодослідженою у загальній теорії права. Досліджуючи дане питання необхідно розрізняти публічні та приватні міжнародно-правові відносини. Суб'єктами публічної міжнародно-правової відповідальності визнають держави, міжнародні організації, та за певних обставин – фізичних осіб. Стосовно приватної міжнародно-правової відповідальності, слід виділити, як суб'єктів правовідносин, держави, міжнародні організації, фізичних і юридичних осіб, якщо вони є контрагентами у договірних відносинах. Вбачається, що як у приватноправових так і у публічно-правових відносинах даного виду особливе значення посідає держава.

Сучасний глобалізований світ вимагає тісного взаємозв'язку між державами, за таких обставин право відіграє важливу роль у динамічному процесі світового розвитку та протистояння світовим загрозам. Його дієвість, серед іншого, залежить від ефективності юридичних засобів забезпечення дотримання основних принципів і норм права.

Кризова ситуація, що склалась в Україні, агресивні дії Російської Федерації ставлять під загрозу життя і безпеку українських громадян. Здійснення сусідньою державою анексії Криму та розв'язання агресивних дій військового характеру, фінансування сепаратистських, терористичних акцій, незаконне постачання зброї в Україну, суперечить міжнародним нормам, а також підривають підвалини міжнародного права. Ефективним інструментом для комплексного вирішення згаданих проблем має стати можливість притягнення держави-агресора до міжнародно-правової відповідальності.

Держави у міжнародних відносинах реалізують свободу волі, відповідна реалізація знаходить своє конкретне вираження в поведінці держави, котра визначається як «фактичний критерій оцінки відповідальності» [1, с. 36]. Відомо, що у разі, коли зазначена поведінка здійснюється «в рамках правових норм та тих ідеалів, для досягнення яких норми були встановлені» [2, с. 13], то це означає, що держава виступає як суб'єкт позитивної відповідальності. Однак, якщо держава неправомірно реалізує свободу її волі, що виявляється у факті вчинення нею правопорушення, тоді міжнародно-правова відповідальність набуває негативного характеру. На думку В. А. Василенка, «міжнародне правопорушення з точки зору міжнародного права є не просто фактичним діянням, а юридичним фактом, який породжує відповідальність правопорушника» [3, с. 112], підкреслимо, що фактичною підставою виникнення негативної міжнародно-правової відповідальності держави є вчинення нею міжнародно-протиправного діяння.

Необхідно зауважити, що основними юридичними наслідками міжнародно-протиправної поведінки є обов'язок держави припинити протиправне діяння та надати повне відшкодування за спричинені збитки. При цьому припинення протиправного діяння є першою вимогою відносно ліквідації наслідків відповідного діяння, щоб відновити правовідносини, порушені міжнародно-протиправним діянням. Таким чином, на підставі вищезазначеного відмітимо, що міжнародно-протиправне діяння породжує правові наслідки, які виявляються у виникненні таких обов'язків з боку держави-правопорушниці: припинення протиправного діяння, надання гарантії та запевнення не повторення протиправного діяння, відшкодування збитків у формі реституції, сатисфакції та/або компенсації.

Список використаних джерел:

1. Бирюкова Л.С. Право международной ответственности: этапы становления и развития/ Л.С.Бирюкова // Международноу публичное и частное право. – 2007. №1. – С.36.

2. Лукашук И. И. Право международной ответственности/ И. И. – Москва: Волтерс Клувер, 2004. – 432 с.

3. Василенко В.А. Ответственность государства за международное правонарушение/ В.А Василенко. – К.: Вища школа, 1976. – 276 с.

Морозов І. О.,*ЗПЗ-55/13*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник:доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Дослідження природи судової влади тривалий час є предметом вивчення не лише представників юридичної науки, а й практичних працівників судових органів. Особливого значення в цьому контексті набуває питання конституційно-правового статусу суддів Конституційного Суду України. Нині, коли перед суспільством і державою стоять невідкладні завдання побудови правової держави, задекларованої у статті 1 Конституції України [1]., першочерговою є проблема оновлення чинного законодавства, надання йому реального, а не декларативного характеру. Вирішенню цієї проблеми значною мірою сприяють теоретичні розробки та надбання, котрі набувають нових імпульсів у законодавстві. Це також стосується і проблем конституційно-правового статусу суддів Конституційного Суду України.

Діяльність Конституційного Суду України протягом ось уже майже двадцяти років указує на те, що так і залишилися нерозв'язаними проблеми вдосконалення законодавства, яким урегульовано його організацію й порядок діяльності. Ці проблеми пов'язані насамперед із недосконалістю деяких положень Закону України «Про Конституційний Суд України» [2]. Наявність таких недоліків є здебільшого наслідком того, що цей закон об'єднав норми, які мають урегульовувати різні специфічні особливості конституційного судочинства, а саме: норми з організаційних питань діяльності Конституційного Суду, норми, котрими визначено основні положення конституційного права, та норми, які регулюють процес здійснення конституційного судочинства.

За своєю суттю правовий статус судді є різновидом загального статусу громадянина. Множинність зв'язків та ролей, які відіграє в

суспільстві людина, призводить до існування великої кількості різновидів статусів, серед яких розрізняють приписані, тобто ті статуси, які здобуваються від народження (раса, стать, вік, національність) та набуті або придбані, які досягаються власними зусиллями (сімейне становище, професійно-кваліфікаційний рівень тощо) [3,с. 199-200].

Особливий статус суддів Конституційного Суду України закріплюється і у поки ще діючому Законі України «Про державну службу», який відносить Голову та суддів Конституційного Суду України до державних службовців, правовий статус яких підлягає особливому правовому регулюванню [4]. Так, стаття 9 Закону встановлюється, що правовий статус Президента України, Голови Верховної Ради України Голови та членів Конституційного Суду України, Голови та суддів Верховного Суду України, Голови та суддів вищого спеціалізованого суду України, Генерального Прокурора України та його заступників регулюється Конституцією та спеціалізованими законами України.

В українському законодавстві відсутня норма, яка б безпосередньо закріплювала єдність суддів. Однак, враховуючи положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів»[5], передбачено, що судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції, а також, що судову система України складають суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України якийє єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Порядок організації, діяльності Конституційного Суду України та статус судді Конституційного Суду України встановлюються Конституцією України[1] та Законом України «Про Конституційний Суд України»[2].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що безперечно правосуб’єктність є не лише можливістю або здатністю реальної особи бути носієм вказаних прав та обов’язків. Більш точною є думка про те, що правосуб’єктність свідчить про наявність вказаної правової здатності. Незаперечним є також положення про те, що правосуб’єктність та правовий статус тісно взаємопов’язані, однак є поняттями не тотожними. Кожне з цих

понять має самостійне значення.

Виступаючи передумовою набуття особою статусу судді Конституційного Суду України, правосуб'єктність відіграє самостійну роль. З набуттям особою статусу судді, правосуб'єктність фактично включається до нього та характеризує наявність здатності особи зберігати за собою отриманий статус судді Конституційного Суду України. На нашу думку, така характеристика правосуб'єктності судді має своє власне значення, яке полягає у тому, що з її втратою припиняється і правовий статус судді Конституційного Суду України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ /96-%D0%B2%D1%80
2. Про Конституційний Суд України: Верховна Рада України; Закон від 16.10.1996 № 422/96-ВР[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр
3. Юзікова Н.С. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.С. Юзікова; Дніпропетровський національний ун-т. – 4 вид., перероб. і доп. – К.: Істина, 2006. – 320 с.
4. Про державну службу: Верховна Рада України; Закон від 16.12.1993 № 3723-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3723-12
5. Про судоустрій і статус суддів: Верховна Рада України; Закон від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2453-17

Патух Д.Ю., *ПЗ-21-13,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: ст. викладач Мисак О.І.

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МОРАЛЬНУ ШКОДУ

Актуальність обраної теми обумовлена необхідністю створення розвиненого механізму реалізації прав і свобод людини шляхом розвитку і вдосконалення інституту відшкодування моральної шкоди. Проблематика відшкодування моральної шкоди є однією з найцікавіших та актуальних у цивільному праві з теоретичної точки зору, але й чи не найскладнішою на

практиці.Головним інструментом для захисту права на компенсацію моральної (немайнової) шкоди є судовий захист. Саме тому досить важливим є юридично процес реалізації не тільки права на компенсацію моральної шкоди, але й сам механізм установлення наявності (або відсутності) моральної шкоди, а також визначення її грошового еквівалента.Як показує практика у справах про відшкодування моральної шкоди в частині визначення розміру її компенсації, і виникають найбільші колізії.

Дослідженням проблемних питань відшкодування моральної шкоди займались такі вчені та наукові діячі, як Заїка Ю.О., СолодкоЄ., Дзера В.О., Шемчушенко Ю.С., Ерделевський А.М. та інші.

З прийняттям Конституції України інститут відшкодування моральної шкоди в Україні розширено і поглиблено, Основний Закон закріплює право кожного громадянина на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.Зокрема, надає громадянам право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, нанесеної збором, зберіганням, використанням і поширенням недостовірної інформації про громадянина та членів його сім'ї (ст. 32); незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56); безпідставним засудженням (ст. 62) тощо[1].

Особа (фізична або юридична) має право вимагати компенсації завданої їй моральної шкоди в будь-якому випадку порушення її прав, незалежно від того, чи передбачене таке право договором або законом. Разом з тим, певними нормативними актами прямо передбачається можливість потерпілого вимагати компенсації завданої йому моральної шкоди. Так у Цивільному кодексу України таке право передбачено, зокрема, ст. 216, 225, 227, 611, 700 тощо. Власне відшкодування моральної шкоди є самостійним способом захисту цивільних прав та інтересів відповідно до п. 9 ч. 2 ст. 16

чинного Цивільного кодексу України [2].

Разом з тим визначити межу між майновими і немайновими благами доволі складно. Приблизний перелік нематеріальних благ зазначено в Конституції України та в Цивільному кодексі України. Згідно зі статтями 269, 270 Цивільного кодексу України особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно. Вона має право на життя, на охорону здоров'я, на свободу і особисту недоторканність, право на повагу до гідності та честі тощо. За ст. 271 Цивільного кодексу України змістом особистого немайнового права є можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя[2].

У науці цивільного права, вживаються як тотожні поняття «моральна» та «немайнова» шкода. Однак у Цивільному кодексі України та інших актах законодавства наведено їх аргументоване розмежування: термін «моральна шкода» доцільно застосовувати виключно щодо фізичної особи, а «немайнова шкода» – щодо аналогічних втрат юридичної особи. Право на відшкодування моральної шкоди виникає за наявності передбачених законом умов або підстав відповідальності за заподіяну шкоду.

Як зазначено у п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31.03.1995 року № 4, у позовній заяві про відшкодування моральної (немайнової) шкоди має бути зазначено, в чому полягає ця шкода, якими неправомірними діями (бездіяльністю) її заподіяно та якими доказами вона підтверджується. Факт заподіяння моральної шкоди повинен довести позивач. Як зазначає Пленум ВСУ, формами моральної шкоди є, зокрема, моральні чи фізичні страждання. Якщо стосовно моральних страждань ситуація є більш-менш зрозумілою, то щодо фізичних страждань виникає питання розмежування з такими поняттями, як «фізична шкода», «шкода здоров'ю», оскільки вони між собою не збігаються. Тому в судовій практиці слід розмежовувати фізичну шкоду як майнову шкоду і фізичні страждання як немайнову шкоду [3].

Тож, одне з найзначиміших поблемних питань є розмір відшкодування

моральної шкоди. Законодавці залишили за судом право вирішувати належність та розмір відшкодування моральної шкоди, оскільки в чинному законодавстві чітких меж такого розміру не передбачено. У зв'язку з чим у потерпілих виникає упереджена оцінка своїх понесених страждань, що породжує виникнення нових спорів.З огляду на це, необхідно розробити принципи мінімальної та максимальної межі визначення розміру оцінки моральної шкоди. Це дасть можливість суду реально оцінити та призначити потерпілому відшкодування моральної шкоди [4, с. 347].

На нашу думку, для вдосконалення законодавчої бази що регулює питання моральної шкоди та юридичної відповідальності за неї, слід визначити чіткі методики визначення розміру моральної шкоди, що працюватиме по усій Україні. Сучасна невизначеність дає змогу оспорювати рішення суду з цього питання, тому безліч людей просто не отримують відшкодування, чим порушуються їх основоположні права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР //[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Цивільний кодекс України. Верховна Рада України: Закон від 16.01.2003 № 435-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15

3. Про судову практику в справах про відшкодуванняморальної (немайнової) шкоди. Постанова Пленуму Верховного суду України N 4 від 31.03.95/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95

4. Цивільне право України. Загальначастина: підручник / за ред. О. В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. – 3-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.

СЕКЦІЯ 2. ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО; ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Бахновська І .П.,*к.ю.н., доцент*
кафедри психології, соціології та права
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

Визначення юридичної природи будь-якого соціального явища в теоретичному контексті передбачає виявлення його сутнісної значимості у просторі й часі, умов формування, розвитку, перетворень, змін та припинення відповідно до легалізованих форм реального функціонування.

У прикладному аспекті юридична природа соціального явища передбачає характеристику усієї різноманітності правових зв'язків між заінтересованими особами, особливостей їх формування з урахуванням матеріальних чи інтелектуальних інтересів цих правовідносин залежно від якості досягнутого, обумовленого договором наукового результату.

Юридична природа цього дослідження передбачає розкриття понятійно-категоріального апарату договірних правовідносин на виконання науково-дослідних робіт, їх місця та ролі у системі цивільних правовідносин.

Виявлення реальної юридичної природи правовідносин на виконання науково-дослідних робіт передбачає насамперед визначення місця та ролі відповідних правових норм у системі об'єктивних та суб'єктивних правових можливостей, зокрема цивільного договірного права [1, с. 103].

По-перше, нормативно-правовою законодавчою основою їх формування є насамперед статті 892-900 Цивільного кодексу України (далі ЦК України), які регулюють у сукупності однорідні правовідносини та за своїми правовими ознаками утворюють відповідний договірно-правовий інститут цивільного законодавства і права України.

По-друге, договірні правовідносини на виконання науково-дослідних робіт з точки зору законодавчого урегулювання базуються на договірних,

підрядних засадах здійснення вказаних робіт, що складаються між замовником та їх виконавцем, з метою отримання певного наукового результату, що дало підставу деяким ученим говорити про їх договірно-підрядну природу або близькість до останньої [1,с. 104].

Вважаємо, виконання науково-дослідних робіт за своїм характером відрізняється від інших підрядних робіт та послуг що вимагає спеціальної правосуб'єктності сторін: як замовника, так і, особливо, виконавця, оскільки останній, відповідно до законодавства про наукову і науково-технічну діяльність, має бути суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності. Це надає йому право здійснювати відповідні наукові роботи, тобто наукові дослідження, з метою одержання наукового результату, що не вимагається від подібних суб'єктів виконання підрядних робіт або надання відповідних послуг По суті це означає, що суб'єктивне право на проведення наукових досліджень належить лише спеціальним суб'єктам, визначеним спеціальним Законом України, які мають бути одночасно суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, що не вказано у загальному Законі, який є у даному випадку ЦК України.

По-третє, означене вище обумовлює бланкетну форму визначення такої діяльності відповідно до приписів Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року (у редакції від 1 грудня 1998 року) [3, с. 504] із наступними змінами та доповненнями.

Отже, з цієї точки зору договірні правовідносини на виконання науково-дослідних робіт можна вважати не лише спеціальними, а й самостійними, оскільки за вказаним договором одна із сторін виконавець є спеціальним суб'єктом наукової або науковотехнічної діяльності, правовий статус якого визначається Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Тому норми вказаного Закону поширюються на зазначені правовідносини, а відтак мають міжгалузеве спрямування й комплексний характер щодо виконання науково-дослідних робіт.

По-четверте, за визначенням договору на виконання науково-дослідних робіт (ст. 892 ЦКУ) одна сторона підрядник (виконавець) зобов'язується

провести за завданням замовника наукові дослідження, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу. Отже, даний договір є взаємозобов'язальний, компенсаційний і, за логікою закону, двосторонній та диспозитивний. А відтак відносини сторін, що складаються на підставі вказаного договору, мали б бути приватно-правовими підрядного типу, оскільки йдеться про виконавця як особу, тотожну підряднику.

Отже, у сучасних умовах зростання мотивуючої ролі договірних правовідносин важливо привести механізм цивільно-договірного правового регулювання виконання науководослідних робіт у відповідність до прогресивних форм інноваційного забезпечення реалізації наукових досягнень із залученням сучасних наукових структур, створення сприятливих умов для реалізації правосуб'єктності вчених України як основних суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві: монографія / Боднар Т.В. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 272 с.
2. Бервено С.Н. Проблеми договірного права України: монографія / Бервено С.Н. – К.: Юрінком Інтер, 2009. - 392 с.
3. Олюха В.Г. Виконання науково-дослідних робіт або дослідно-конструкторських та технологічних робіт / Олюха В.Г. // Науково-практичний коментар Цивільного Кодексу України. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 504-505.
4. Цивільний кодекс України : коментар. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2003. – 856 с.

Благодатських К.А., *ПЗ 21-13*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: ст. викладач Мисак О.І.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СПАДКОВОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування законодавчих положень Цивільного кодексу України (надалі ЦК України) щодо змісту й обсягу спадкових прав кожного громадянина, вперше здійснених у процесі кодифікації цивільного права. Адже це зумовлено тим, що за останні декілька років відбулися істотні зміни спадкового законодавства, тому відсутність практики застосування норм, що регламентують порядок прийняття спадкоємцями спадщини, зумовлюють

необхідність дослідження питань, пов'язаних із встановленням меж і гарантій здійснення спадкоємцями права на спадкування.

Теоретичне і практичне значення дослідження. Теоретичні засади цього дослідження розкривають поняття та сутність інституту спадкування, що дозволяє оцінити ступінь реалізації норм, порядок дії основних положень спадкуванні при діючому законодавстві України.

Процес переходу майна до спадкоємців за законом або за заповітом вважається реалізацією спадкових прав. Необхідною умовою здійснення спадкоємцями своїх прав є чітке законодавче регулювання процедури їх реалізації. Реалізація спадкових прав охоплює кілька етапів: а) відкриття спадщини; б) прийняття спадщини; в) поділ спадщини; г) оформлення свідоцтва про право на спадщину.

Щодо відкриття спадщини, то юридичними фактами або підставами, що призводять до відкриття спадщини, є смерть фізичної особи або оголошення її померлою (ч.1 ст.1220 ЦК України) [1]. Часом відкриття спадщини визнається день смерті спадкодавця, а при оголошенні його померлим – день набуття законної сили рішенням суду про оголошення його померлим. Факт відкриття спадщини і час смерті підтверджується свідоцтвом органів реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) про смерть спадкодавця. Місце відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця, а якщо воно невідоме – місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, за відсутності нерухомого майна – місце знаходження основної частини рухомого майна (ст.1221 ЦК України) [1]. Отже, спадщина – це майно, яке переходить у порядку спадкування. Серед майнових прав, що у складі спадкового майна переходять до спадкоємців, насамперед слід назвати право власності на різноманітне майно. До майнових прав, що входять у спадщину, належить не тільки право власності на майно, а й право вимоги, що випливає з укладених спадкоємцем договорів;

Прийняття спадщини є правочином, тобто актом, що здійснюється у певній формі. Існує два способи прийняття спадщини: 1) шляхом спільного проживання спадкоємця разом із спадкодавцем; 2) шляхом подання заяви про

прийняття спадщини. Спадщина має бути прийнята не лише встановленим способом, але й у встановлений строк. Загальний строк складає шість місяців і починає вираховуватись з часу відкриття спадщини. Винятки стосуються строків для прийняття спадщини спадкоємцями, у яких право на спадкування залежить від прийняття чи неприйняття спадщини іншими спадкоємцями. Спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, вважається таким, що спадщину не прийняв і правонаступником спадкодавця не є.

Проте ЦК України передбачає дві підстави, коли спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може в подальшому отримати частку, що йому належить: 1) за письмовою згодою усіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину; 2) за судовим рішенням, прийнятим на підставі позову такого спадкоємця[1].

Поділ спадщини здійснюється після прийняття спадщини спадкоємцями, тому учасниками правочину про поділ можуть бути лише спадкоємці, які прийняли спадщину. Поділ спадщини є не обов'язковим (факультативним) етапом розвитку спадкових правовідносин За загальним правилом, частки кожного спадкоємця у спадщині є рівними, якщо спадкодавець сам не розподілив спадщину між ними;

Зазначимо, що право на спадщину має бути оформлено в порядку, встановленому законом. Свідоцтво про право на спадщину є правовстановлюючим документом і на його основі здійснюється державна реєстрація нерухомого майна. Право на нерухоме майно виникає у спадкоємця з моменту державної реєстрації цього майна (ст. 1299 ЦК України) [1].Для оформлення свідоцтва про право на спадщину нотаріусом перевіряються юридичні факти, які є підставою спадкування у осіб, що подали заяву про його одержання [2, с.49].

Як відомо спадкування за правом представлення є одним із різновидом спадкування за законом, а саме за правом представлення розуміється такий порядок спадкування, коли одна особа у випадку смерті іншої, яка є спадкоємцем за законом, до відкриття спадщини нібито заступає її місце спадкування тієї частки у спадковому майні, яку отримав би померлий

спадкоємець, якби він був живий на момент відкриття спадщини [3, с. 45].

Проте слід зазначити, що дане визначення є умовним, оскільки особу, яку «представляють», померла до відкриття спадщини. І на основі викладеного постає таке проблемне питання, як спадкування за правом представлення дає можливість більш далеким родичам спадкодавця зайняти спорожніле місце серед спадкоємців першої, другої або третьої черги. Таким чином це безкінечний процес спадкування. Проте на думку автора цей процес можливо обмежити, установивши законодавчо ліміт спадкування черги, наприклад не більш, як однієї черги за правом представлення.

Також слід зосередити увагу на такому проблемному питанні, як поділ спадщини між спадкоємцями, адже за загальним правилом, частки кожного спадкоємця у спадщині є рівними, якщо спадкодавець сам не розподілив спадщину між ними. Але існує інша, спеціальна, норма, яка дещо відкориговує зазначене правило – ст. 1267 ЦК України. В ній вказується, що спадкоємці мають право відступити від рівності часток на свій розсуд [1].

Проте, закон не зазначає тих меж, до яких спадкоємці за законом можуть відступити від розміру спадкових часток. І відповідно до цього автор виділив позитивну й негативну сторону цього питання.

Отже, ця норма сама по собі нібито є досить позитивною, адже дозволяє спадкоємцям виявляти ініціативу при укладанні договору про поділ, що повною мірою узгоджується з принципом свободи договору як основної засади цивільного права і законодавства. Водночас ця норма може бути використана одним із спадкоємців як елемент тиску на інших (особливо на престарілих, осіб з фізичними вадами та інших осіб, які не можуть повною мірою захищати свої права). Тому варто було б встановити ту межу, понад яку спадкоємці не мають права поділяти спадщину на свій розсуд.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. Заїка Ю. «Здійснення права на спадкування» /Ю. Заїка // Підприємство господарство і право – 2004 №8 – с.49;
3. Кравець А. «Оформлення права на спадщину»/ А. Кравець А. // Урядовий кур'єр. – 2007. – №170 – с.45

Власюк І.А., *ПЗ-21-13,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: ст. викладач Мисак О.І.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПРАВОЧИН» ТА «ДОГОВІР» У ЦИВІЛЬНОМУЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження співвідношення понять «правочин» та «договір» для учасників цивільного обігу в умовах ринкової економіки обумовлює важливість чіткого розуміння цих важливих категорій цивільного права, які є відповідно категоріями договірного права як інституту цивільного права. Укладання договору або будь-якого іншого правочину визначається законодавцем і фахівцями в цій сфері підставами виникнення цивільних правовідносин, тобто юридичними фактами.

У цивільному праві існує проблема коректного вживання вищезазначених категорій і визначення їхніх понять, а відповідно аналогічна проблема має місце під час реалізації певних цивільних правовідносин у межах ділової практики суб'єктів підприємницької діяльності, під час укладання договорів та інших правочинів, а також у вивченні юридичної літератури з цивільного (зокрема з договірного) права тощо. Іноді в юридичній літературі поняття договору та правочину вживають як тотожні.

Дослідженню вказаної проблеми присвячені праці науковців-цивілістів, серед них О. В. Дзера, Є. О. Мічурін, О. І Зозуляк, Є. О. Харитонов, В. А. Нагорна та ін. Однак ці праці не вичерпали цю багатогранну наукову проблематику.

Як же зазначалось, об'єднує правочин і договір їх «класифікація» в цивільному праві як юридичних фактів. Як відомо, самі по собі суспільні відносини не стають правовими. Для цього необхідні певні обставини, за якими б наставали певні юридичні наслідки. Такими життєвими обставинами, з якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин, є і юридичні факти, до яких належать згідно з п 1

ч. 2 ст. 11 договори та інші правочини як підстави виникнення цивільних прав та обов'язків [1]. Слід зазначити, що юридичні факти у цивільномі праві за вольвим критерієм поділяють на події та дії. Юридичні факти події – це життєві обставини, що виникають незалежно від волі певних суб'єктів (стихійне лихо, народження людини, смерть та інші). Юридичними фактами дії є життєві обставини, виникнення яких пов'язано з волевиявленням суб'єктів. Саме до юридичних фактів дії належать правочини й договори, тому що свобода волі визначена законодавцем як для правочину, так і для договору, а саме ч. 3 ст. 203 ЦКУ передбачає, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. А відповідно до ч. 1 ст. 627 ЦКУ сторони є вільними в укладанні договору, виборі контрагентів та визначенні умов договору[1].

Однак у цивільному законодавстві правовий інститут правочину й правовий інститут цивільно-правового договору складають різні норми, які структурно розташовані в різних частинах ЦКУ. Так, правочинам присвячений розділ IV Книги першої ЦКУ, а цивільно-правовому договору – розділ II Книги п'ятої ЦКУ [1]. Уже цей факт означає те, що правовий режим договору й правочину не однаковий.

Досліджуючи правову природу правочинів з урахуванням історичного аспекту в розвитку цивільного законодавства, можна прийти до висновку, що фахівці, які вбачають тотожність у поняттях правочину та договору певною мірою мають рацію. Справа в тому, що в Цивільному кодексі УРСР від 1963 р., який діяв в Україні до 2003 р., правовий режим правочинів було визначено Розділом 16 «Угоди» [2, с. 477], при цьому термін «правочин» не вживали, а замість нього застосовували термін «угода», якій лінгвістично тотожний терміну «договір».

Зокрема в тлумачному словнику Володимира Даля «договір – це взаємна угода» [3, с. 450], також відповідно до «Великого тлумачного словника сучасної української мови» «договором є взаємне зобов'язання, письмова або усна угода…» [4, с. 233], згідно з «Тлумачним словником юридичних термінів» «договір – угода двох чи більше осіб, спрямована на встановлення,

зміну або припинення цивільних прав та обов'язків» [5, с. 233], а в цьому ж науково-довідковому джерелі «угода – волевиявлення двох і більше сторін, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення взаємних юридичних прав та обов'язків» [5, с. 278]. Термін «правочин» уведено в українське законодавство зі вступом у дію з 1 січня 2004 р. чинного Цивільного кодексу замість терміна «угода». Фахівці зазначають, що термін «правочин», який уживається у ЦКУ, є суто українським терміном і його раніше використовували в радянському українському законодавстві протягом 20-30-их рр. [6, с. 290]. Таким чином, згідно з конструкціями радянського цивільного законодавства, традиційна думка про ототожнювання відповідних понять зрозуміла, але зміст норм чинного цивільного законодавства України її не виправдовує.

З цього можна зробити висновок, що згідно з чинним законодавством правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочини можуть бути односторонніми й дво- чи багатосторонніми (договори). Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, установлених законом, або за домовленістю з цими особами. Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більш сторін (ст. 202 ЦКУ), тобто ці правочини суто договірні. Виходячи зі змісту ст. 202 ЦКУ, як договори визнаються дво- чи багатосторонні правочини, а односторонні правочини – це не договори, а дії особи, що характеризуються певними ознаками [1]. До односторонніх правочинів у цивільному праві зараховують, наприклад, заповіт, прийняття спадщини, відмова від прийняття спадщини, доручення та інші [7, с. 296]. Тобто виходить, що договори не можуть бути односторонніми в сенсі участі в договірних відносинах тільки однієї сторони, тому що договір – це угода кількох суб'єктів. Саме це визначає ч. 1 ст. 626 ЦКУ, тобто договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або

припинення цивільних прав та обов'язків. Слід зауважити, що в ч. 2 ст. 626 прописано: договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або втриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. На перший погляд зміст ч. 2 ст. 626 суперечить змісту ст. 202 ЦКУ в частині визначення договорів як дво- та багатосторонніх правочинів. Але критерієм поділу правочинів на односторонні та дво-, багатосторонні є критерій кількості сторін, що беруть участь у правочині, а у випадку поділу договорів на односторонні та дво- й багатосторонні мається на увазі інший критерій, а саме наявність або відсутність взаємних прав та обов'язків у всіх сторін договору. Коректність такого висновку підтверджує зміст ч. 3 та ч. 4 ст. 626: договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони; до договорів, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовують загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів [1].

Досліджуючи співвідношення понять договору та правочину, необхідно звернути увагу на те, що правочин у ч. 1 ст. 202 ЦКУ визначається як «дія особи спрямована на…», а «договір є домовленість…» сторін згідно з ч. 1 ст. 626 ЦКУ.

На наш погляд, це означає, що правочин – більш широке поняття, ніж договір, тому що до правочинів належать, крім договору, інші юридичні факти дії, які створюють обов'язки або тільки для однієї особи, або для двох сторін, або для кількох сторін, при цьому узгодження волі не є обов'язковою ознакою всіх правочинів, а тільки правочинів-договорів. Більшість науковців вказує на зв'язок договору та правочину, стверджуючи: «Кожний договір є правочином, але не кожний правочин є договором» [8, с. 215].

Для визначення співвідношення правочину й договору важливо зауважити, що договір у цивільному праві розуміють не тільки як юридичний факт дії (різновид правочину), що породжує зобов'язальні правовідносини (і це поняття,надане у ч. 1 ст. 626 ЦКУ, безперечно є пріоритетним для

розуміння правової природи договору). Також у юридичній літературі цивільно-правовий договір визначають в інших аспектах, зокрема як саме зобов'язальне правовідношення, а також як документ, у якому фіксуються умови договору. Договору як цивільному правовідношенню притаманні такі складові: відповідний суб'єктний склад, об'єкт (матеріальні або нематеріальні блага) і зміст (сукупність суб'єктивних прав та обов'язків сторін [10, с. 135]. Договір як документ має форму, визначену законодавством, зокрема просту письмову або нотаріальну; це може бути будь-яка форма, якщо вимоги стосовно форми не встановлені законом (ст. 639 ЦКУ). Фахівці зазначають, що частіше останнім часом договори укладають в електронній формі, іменованій іноді бездокументарною, хоча більш правильно було б називати її безпаперовою [10, с. 136]. Щодо правочину, то він має ще більш складну правову природу, ніж договір, тому що, крім правочину-договору, є інші його різновиди. Це, як уже зазначалося, заповіт, доручення, прийняття спадщини, відмова від спадщини тощо. Відповідно оформлюватися правочин може не тільки договором як документом, а іншими документними формами.

Отже, виходячи з усього вищенаведеного, можна зробити висновки щодо співвідношення категорій «правочин» і «договір» у цивільному законодавстві України і в юридичній літературі. По-перше, об'єднує ці правові категорії їхня належність до юридичних фактів дії; по-друге, договір є різновидом правочину як юридичний факт дії, тому правочин зіставляється з договором як загальне й конкретне, при цьому кожний договір є правочином, але не кожний правочин є договором; по-третє, слід мати на увазі, що договір розуміють у цивільному (а відповідно й у договірному) праві в кількох аспектах (як юридичний факт дії, як зобов'язальні правовідносини і як документ), правочин же має ще більш складну правову природу, тому що передбачає як різновиди, крім правочину-договору, інші види правочинів, що мають певні правові режими (заповіт, доручення тощо); по-четверте, поділ правочинів на односторонні та дво-, багатосторонні за критерієм наявності певної кількості сторін правочину, що беруть участь у

здійсненні правочину, слід відрізняти від поділу договорів на односторонні та дво- й багатосторонні за іншим критерієм – наявності взаємних прав та обов'язків у сторін (контрагентів) договору.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: в 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко. – Т. 1. – К. : А. С. К., 2004. – 928 с.

3. Даль Владимир Толковый словарь живого великорусского язика : в 4 т. / Владимир Даль. – Москва : Рус. яз., 1989. – Т. 1 : А-З. – 699 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.

5. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін. ; за ред. В. Г. Гончаренко. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 2004. – 320 с.

6. Цивільне право України : підручник : в 2 т. / за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. – 2-ге вид. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2010. – Т. 1. – 832 с.

7. Цивільне право України : підручник : в 2 т. / за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. – 2-ге вид. –Х. : ТОВ «Одіссей», 2010. – Т. 2. – 872 с.

8. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / Є. О. Харитонов, В. В. Завальнюк, І. М. Кучеренко та ін. ; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. – 7-е вид. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2011. – 1216 с.

9. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Х. : Фоліо, 2006. – 540 с.

10. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2012. – Т. 2. – 816 с.

Вербицька Т. А., *ПЗ-21-13,*

Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,

науковий керівник: ст. викладач Мисак О.І.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

Звернення до договору довірчого управління майном набуває особливої актуальності в умовах надання власникам ширших можливостей з розпорядження своєю власністю та водночас появи численних нормативних актів, що ускладнюють орієнтацію юридично некомпетентних громадян у правовому просторі, оскільки згаданий договір дозволяє передоручити ведення всіх своїх справ професіоналу, наділивши його повноваженнями, що практично прирівнюються за своїм обсягом до правомочностей власника.

Договір управління майном існує фактично тільки з часу прийняття чинного Цивільного кодексу України (надалі ЦК України)[1]. Тому, необхідно продовжувати підвищувати рівень правового регулювання даної сфери для того, щоб спростити та вдосконалити можливість його застосування на практиці. Таким чином, актуальність теми очевидна.

Необхідно відмітити, що проблемам даної сфери присвячені праці таких вчених як О.В.Дзера, Ю.В. Білоусов, Є.О.Харитонов, Я.М. Шевченко та інші.

Правове регулювання договору здійснюється главою 70 ЦК [1], а також законами України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» [2] і «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [3]. Досліджуючи загальні положення договору управління майном та окремі його підвиди, зазначимо, що чинне цивільне законодавство визначає поняття управління майном як будь-які юридичні і фактичні дії, вчинювані з цим майном управителем від свого імені згідно з договором.

Зауважимо, що за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснити від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

Предметом будь-якого договору завжди є певна правомірна дія, зумовлена його змістом. Предметом договору управління майном є:

а) підприємство як єдиний майновий комплекс; б) нерухома річ; в) цінні папери; г) майнові права; ґ) інше майно. При цьому, майно, передане в управління, має бути відокремлено від іншого майна установника управління та від майна управителя.

У ЦК України закріплено підвищені вимоги щодо відповідальності за договором управління майном. Управитель відповідає як за свідомо заподіяні збитки, так і зазбитки що випадково виникли,однак, може

звільнитися від відповідальності, якщо доведе, що збитки є результатом непереборної сили або дій установника чи вигодо набувача [1]. Управитель звільняється від відповідальності, якщо буде доведено неможливість виконання договору, зокрема:

- внаслідок обставин непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних у даних умовах обставин (форс-мажор);

- порушенням зобов'язання є невиконання його або неналежне виконання;

- при здійсненні управління можуть виникати два основні види порушеньдоговірних зобов'язань з боку управителя.

Управитель може незабезпечити, по-перше, досягнення мети управління, по-друге, фізичнусхоронність майна, переданого в управління;особливість відповідальності управителя зумовлена його одночаснимвиступом в якості боржника установника і вигодонабувача, які мають правовимагати відшкодування збитків, таким чином, відповідальність за договором управління майном єдоговірною (за характером зобов'язання) та підвищеною (за способомвідповідальності). Управління майном неповнолітнього здійснюють законні представники;якщо ускладі спадщини є майно, яке потребує утримання, догляду, вчинення іншихфактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані,нотаріус, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, — відповідний органмісцевого самоврядування, у разі відсутності спадкоємців або виконавцязаповіту укладають договір на управління спадщиною з іншою особою.

Отже, за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління абовказаної ним особи (вигодонабувача).Договір управління майном є самостійним договірним способом (типом) цільового здійснення змісту права власності в чужому інтересі, якому притаманні підвищена довірливість та

особливе значення особистості його учасників. Він належить до правових інститутів змішаного типу, який сформувався на стику речових і зобов'язальних прав, а тому одночасно володіє ознаками, характерними для різних груп прав. Тож відносини між управителем і його контрагентом-установником управління носять відносний характер. Проте, завдяки тому, що управитель здійснює щодо переданого майна делеговані його власником повноваження, відповідне правовідношення набуває риси абсолютного.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати: Закон України від 19 червня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/979-15
3. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19 червня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/978-15

Рутьковська І.І.,*ЗПЗ-55/13*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник:доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

ПРАВОВА ПРИРОДА ГАРАНТІЇ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

В умовах економічної нестабільності і політичних перетворень в Україні, проблема пошуку правових способів ефективного попередження невиконання договірних зобов'язань стає все більш актуальною. Потреба в дослідженні цієї проблематики обумовлена тим, що вона пов'язана не тільки з виникненням цивільно-правових зобов'язань, регулюванням правочинів, а й захистом прав та інтересів суб'єктів, які їх укладають. Тож, для забезпечення нормального функціонування цивільного обороту, стабільності договірних відносин важливим є застосування різних видів забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань серед яких гарантія має цілу низу особливостей і переваг.

Згідно ст. 560 ЦК України за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником» [1].

За словами І.А. Безклубого, «запропонована дефініція є модифікацією визначення банківської гарантії, що міститься в ст. 2 Уніфікованих правил МТП для банківських гарантій на першу вимогу 1992 року» [2, с. 381]. Дане твердження є досить дискусійним, оскільки вказаний міжнародний акт визначає банківську гарантію на першу вимогу як будь-яку гарантію або платіжне зобов’язання банка, страхової компанії або іншої юридичної або фізичної особи (гаранта), видану у письмовій формі, що містить зобов’язання сплатити грошову суму у випадку надання письмової платіжної вимоги, складеної у відповідності до її умов, а також інших документів

Враховуючи викладене, можна погодитися з думкою В.М. Сломи, що «норми ЦК України, присвячені гарантії, були розроблені на підставі Уніфікованих правил 1992 року. Проте при розробці ЦК України був врахований не тільки міжнародний досвід, але й особливості вітчизняного цивільного обігу. У зв’язку з цим деякі положення Уніфікованих правил 1992 року не ввійшли у ЦК України, а також у Кодексі з’явились норми, яких немає в Уніфікованих правилах МТП 1992 року» [3, с. 105]. Слід також зазначити, що, на нашу думку, при формулюванні ст. 560 ЦК України законодавцем допущена логічна помилка, оскільки виходить, що «за гарантією банк… гарантує» [1], тобто одне поняття визначається через його ж дієслівну форму, що є неприпустимо. При цьому, не зазначено, що мається на увазі під поняттям «гарантування».

Як уже зазначалося, ЦК України відносить гарантію до видів забезпечення виконання зобов’язань. Водночас рішення законодавця визначити гарантію як один зі способів забезпечення виконання зобов’язань є значно більш дискусійним, аніж це може здатися на перший погляд. І справа навіть не в тім, що лише гарантія є самостійним незалежним від основного зобов’язання правочином. Справа у правовій та економічній природі даного

інституту. Наприклад, Б.М. Гонгало вважає, що воля законодавця при включенні банківської гарантії до системи способів забезпечення виконання зобов'язань була продиктована не її правовою природою, а так званим «зовнішнім впливом», який за даних обставин мав, на його думку, визначальне значення [4, с. 42-43].

Пред'явлення бенефіціаром вимоги до гаранта про сплату платежу – є підставою для зміни гарантійних правовідносин, а саме – для виникнення безпосереднього обов'язку гаранту сплатити кошти на користь бенефіціара. До моменту пред'явлення такої вимоги зазначений обов'язок існував у гаранта лише потенційно, тобто був пов'язаний із настанням конкретної умови. Така умова, звісно, може не настати. У такому випадку гарантійні відносини припиняться у зв'язку із закінченням строку дії гарантії або у зв'язку із відмовою кредитора (бенефіціара) від своїх прав за гарантією тощо.

Отже, гарантія (банківська гарантія)є одностороннім, строковим, безоплатним правочином, самостійним та незалежним від основного договору, який містить гарантійне зобов'язання, тобто обов'язок гаранта сплатити на користь бенефіціара певну суму у разі пред'явлення останнім письмової вимоги.

Враховуючи те, що зміст гарантійних відносин складає не лише обов'язок видачі гарантії, а й здійснення оплати за гарантією у разі пред'явлення вимоги, пред'явлення бенефіціаром вимоги до гаранта про сплату платежу можна вважати юридичним фактом, який є підставою для зміни гарантійних правовідносин – переходу від статики до динаміки.

З наведеного можна зробити висновок, що підставами виникнення гарантійних відносин є сукупність юридичних фактів (юридичний склад), а саме – укладення договору про надання гарантії та, власне, видача гарантії. У тому ж випадку, коли відповідний договір не укладається, а гарант просто видає гарантію на користь бенефіціара, можна говорити про те, що підстави виникнення гарантійних відносин та підстави виникнення гарантії співпадають, оскільки для цього необхідний лише один юридичний факт – видача гарантії.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV// Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Безклубий І.А. Банківські правочини: монографія / І. А. Безклубий. – К. : Ін Юре, 2007. - 455 с.;

3. Слома В.М. Розвиток інституту забезпечення виконання зобовязань у цивільному законодавстві/ В.М. Слома// Університетські наукові записки, 2006, № 1 (17), с. 103-107.

4. Гонгало Б.М. Учение об обеспечении обязательств: вопросы теории и практики. – М.: Статут, 2002. – 222 с.

СЕКЦІЯ 3. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

Ваколюк С.М.,*доктор філософії в галузі права*
Вінницький інститутУніверситету «Україна», м. Вінниця

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ.

Суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа - підприємець у порядку, визначеному Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" (2003 р.). Частина 2 ст. 58 ГК України зазначає, що відкриття суб'єктом господарювання філій (відділень), представництв без створення юридичної особи не потребує їх державної реєстрації.

Відомості про відокремлені підрозділи суб'єктів господарювання залучаються до її реєстраційної справи та включаються до Єдиного державного реєстру в порядку, визначеному законом.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців (далі - Єдиний державний реєстр) - автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Згідно ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»: державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців - засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців включає, зокрема:

- перевірку комплектності документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці;

- перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації;
- внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу - підприємця до Єдиного державного реєстру;
- оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію та виписки з Єдиного державного реєстру.

Слід зауважити також, що ч. 5 ст. 4 Закону «Про державну реєстрацію...» встановлює, що "представництва, філії іноземних компаній в Україні підлягають акредитації на території України в порядку, встановленому законом ". Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи - підприємця.

Документом, що підтверджує внесення реєстраційного збору, є копія квитанції, виданої банком, або копія платіжного доручення з відміткою банку. Державний реєстратор після внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця зобов'язаний сформувати реєстраційну справу. Реєстраційна справа має реєстраційний номер, який присвоюється при внесенні запису про проведення державної реєстрації до Єдиного державного реєстру.

Згідно зі ст. 9 Закону у бланку свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи зазначаються: найменування юридичної особи; ідентифікаційний код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України; місцезнаходження юридичної особи; місце проведення державної реєстрації; дата проведення державної реєстрації та номер запису в Єдиному державному реєстрі; прізвище та ініціали державного реєстратора; підстава, дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі про заміну свідоцтва про державну реєстрацію (у разі проведення заміни свідоцтва).

У бланку свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи -

підприємця зазначаються: ім'я фізичної особи - підприємця; ідентифікаційний номер фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів (далі - ідентифікаційний номер фізичної особи - платника податків) або номер та серія паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні або інші переконання відмовляються від прийняття ідентифікаційного номера, офіційно повідомили про це відповідні органи державної влади та мають відмітку у паспорті); місце проживання фізичної особи - підприємця; дата проведення державної реєстрації та номер запису в Єдиному державному реєстрі; місце проведення державної реєстрації; прізвище та ініціали державного реєстратора; підстава, дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі про заміну свідоцтва про державну реєстрацію (у разі проведення заміни свідоцтва).

Свідоцтво про державну реєстрацію підписується державним реєстратором та засвідчується його печаткою. Технічний адміністратор Єдиного державного реєстру в день проведення реєстраційної дії забезпечує передачу інформаційно-телекомунікаційними засобами в електронній формі до інформаційних систем:

- центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, та центрального органу виконавчої влади, що реалізує єдину державну податкову політику та державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування,відомостей про проведення такої реєстраційної дії;
- Пенсійного фонду України - відомостей про проведення реєстраційних дій щодо припинення юридичної особи та підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця.

До центрального органу виконавчої влади, що реалізує єдину державну податкову політику та державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, одночасно з відомостями Єдиного державного реєстру про державну реєстрацію створення юридичної особи та державної реєстрації фізичної особи -

підприємця технічний адміністратор Єдиного державного реєстру забезпечує передачу копії заяви про обрання спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційної заяви про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість в електронній формі, якщо такі заяви подані як додаток до заяви про державну реєстрацію.

Колишня система (коли органи реєстрації знаходилися в системі органів місцевого самоврядування) фактично передбачала подвійне підпорядкування. Посадові особи, які забезпечують безпосереднє проведення реєстраційних дій (державні реєстратори, які знаходяться у статусі державного реєстратора з моменту набрання чинності Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців») працювали в районних державних адміністраціях міста Києва, міськвиконкомах і т.д. Таким чином, їх призначення на посаду та звільнення з неї здійснювалося відповідно міськими головами або головами райдержадміністрацій, оскільки вони були штатними працівниками цих органів. Утім, позаяк державна реєстрація – це функція держави і від імені держави цю функцію забезпечує центральний орган виконавчої влади, то її реалізацію повинен здійснювати орган державної влади. Отже, це подвійне підпорядкування, вертикаль. До функцій держреєстру належало погодження та призначення державних реєстраторів, нормативно-правове забезпечення, функції нагляду і контролю за дотриманням чинного законодавства у цій сфері, методологічне роз’яснення, підготовка кадрів тощо. І в цій частині був певний розрив між повноваженнями і функціями центрального органу та посадовими особами, які здійснюють держреєстрацію.

Також виникали нюанси відносно призначення державних реєстраторів, погодження, і в організації роботи виникали свої певні проблеми. Саме тому державою було прийняте рішення щодо створення єдиної вертикалі органів, які забезпечують організацію в цій досить важливій для розвитку бізнесу сфері. Держава створила необхідні умови не лише на полегшення бізнесу, а й для того, щоб система надання адміністративних послуг, які надаються від імені держави відповідними органами, були

оптимально якісними та необтяжливими для громадян. Тобто певним чином проходить оптимізація системи органів для надання цих послуг.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 15.05.2003 № 755-IV "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців"
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 № 1212 "Про затвердження Порядку ведення Реєстру громадських об’єднань та обміну відомостями між зазначеним Реєстром і Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців"
3. Наказ Міністерства юстиції України від 30.11.2011 № 3433/5 "Про затвердження форм заяв та повідомлень, надання (надсилання) яких встановлено Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05.12.2011 за № 1404/20142
Наказ Міністерства юстиції України від 19.08.2011 № 2010/5 "Про затвердження Порядку подання та обігу електронних документів державному реєстратору", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23.08.2011 за № 99

Гончар Ю.О., *ПЗ-41-11,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: доктор філософії в галузі праваВаколюк С.М.,

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ БАНКРУТСТВА

Порядок і умови визнання суб'єктів підприємницької діяльності банкрутами з метою задовольнити претензії кредиторів регулює спеціальний Закон України "Про банкрутство" від 14 травня 1992 р., що нині діє в редакції від 30 червня 1999 р. і називається «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Цей Закон встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності - боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів.

Банкрутство - це визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

У свою чергу, під неплатоспроможністю Закон розуміє неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед

кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності. З наведеного визначення випливає, що банкрутство має економічний і правовий характер.

З економічної точки зору банкрутство є неспроможністю суб'єкта продовжувати свою підприємницьку діяльність внаслідок її економічної нерентабельності, безприбутковості. Суб'єкт підприємництва має стільки боргів перед кредиторами і зобов'язань перед бюджетом, що коли їхні вимоги будуть пред'явлені у визначені для цього строки, то майна суб'єкта - активів у ліквідній формі - не вистачить для їх задоволення.

Юридичний аспект банкрутства полягає насамперед у тому, що у суб'єкта є кредитори, тобто особи, що мають підтверджені документами майнові вимоги до нього як до боржника. Це майнові правовідносини банкрутства, здійснення яких у встановленому законом порядку може призвести до ліквідації суб'єкта підприємництва.

Особливістю Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є те, що цей Закон регулює дві великі групи суспільних відносин - матеріальні (організаційно-правові та частково процедурні), які пов'язані з відновленням платоспроможності боржника, та процесуальні, пов'язані з визнанням боржника банкрутом.

Матеріальні відносини складаються, як правило, при здійсненні заходів щодо запобігання банкрутству боржника (надання фінансової допомоги, досудова санація). Окремі матеріальні відносини виникають і функціонують також при застосуванні судових процедур (розпорядження майном боржника, вжиття заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, передбачених планом санації, тощо).

Внаслідок порушення справи про банкрутство виникає комплекс процесуальних правовідносин щодо: порушення провадження у справі, забезпечення грошових вимог кредиторів, попереднього засідання арбітражного суду, судової санації, визнання боржника банкрутрм і відкриття ліквідаційної процедури, мирової угоди, припинення провадження у справі

про банкрутство тощо.

Ознакибанкрутства:

1. Застосування інституту за загальним правилом у сфері підприємницької діяльності (тобто, щодо суб'єктів підприємницької діяльності, основною рисою яких є функціонування з метою отримання прибутку);

2. Встановлюється господарським судом як юридичний факт, що породжує певні наслідки (тобто, слід відрізняти від неплатоспроможності боржника як фактичного стану);

3. Зміст встановленого господарським судом факту банкрутства — неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності повною мірою розрахуватися по своїх боргах (неплатоспроможність) у зв'язку з перевищенням пасивів (суми боргових зобов'язань боржника) над його активами (критерій неоплатності, визначений ч. 4 ст. 205 ГК);

4. Неплатоспроможність боржника має бути стійкою і не піддаватися усуненню, попри здійсненим судовим заходам щодо відновлення платоспроможності суб'єкта.

Отже, банкрутство - це встановлений господарським судом факт неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати свої грошові зобов'язання не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження положення про порядок санації державних підприємств” // Зібрання постанов Уряду України. – 2001.-№5. Агенство з питань запобігання банкрутства підприємств.
2. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організаці й// Українська інвестиційна газета. – 2002. -№3.
3. Правова база з питань банкрутства суб’єктів господарювання: Збірник нормативних актів. –К.: Атіка, 2000. - 224с
4. Фінанси підприємств. Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. 2-ге вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001.—384с.

Гордієць Н.М., *ПЗ-41-11*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Поширеною організаційно-правовою формою підприємницької діяльності є господарські товариства. Порядок створення та діяльності господарських товариств регулюється Законом «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. (із змінами і доповненнями).

Господарське товариство – це підприємство, установа або організація, створені на засадах угоди юридичними та фізичними особами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. Господарські товариства є юридичними особами і можуть здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яка не суперечить законодавству України[2, ст. 19].

Розрізняють такі види господарських товариств:

- товариства з обмеженою відповідальністю;
- товариства з додатковою відповідальністю;
- повні товариства;
- командитні товариства;
- акціонерні товариства[4, ст. 37].

Товариство з обмеженою відповідальністю – це товариство, що має статутний фонд, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Члени товариства несуть відповідальність в межах їх вкладів. Розмір статутного фонду товариства з обмеженою відповідальністю повинен становити не менше суми, еквівалентної 100 мінімальним заробітним платам. До моменту реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю кожен з учасників зобов'язаний внести не менше ЗО відсотків вказаного в установчих документах вкладу, що підтверджується банківськими документами. Учасник зобов'язаний повністю внести свій вклад не пізніше року після реєстрації товариства. Вищим

органом товариства з обмеженою відповідальністю є збори учасників. Учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному фонді. У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий колегіальний або одноособовий орган: дирекція або директор.

Товариство з додатковою відповідальністю – це товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів. Учасники такого товариства відповідають за його боргами своїми внесками до статутного фонду, а при недостатності цих сум – додатково належним їм майном в однаковому для всіх учасників кратному розмірі до внеска кожного учасника. Граничний розмір відповідальності учасників передбачається в установчих документах.

Повне товариство – це товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. Такий вид цивільно-правової відповідальності більш вагомо захищає права кредитора, який вправі задовольнити майнові претензії з одного боржника, а останній, в свою чергу, може пред'явити вимоги щодо сплати боргів до інших боржників у регресному порядку. Ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників.

Командитне товариство – це товариство, в якому разом з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майні товариства (вкладників). Якщо у командитному товаристві беруть участь два або більше учасників з повною відповідальністю, вони несуть солідарну відповідальність за боргами товариства. Сукупний розмір часток вкладників не повинен перевищувати 50 відсотків майна товариства, зазначеного в установчому договорі. На момент реєстрації коман-дитного товариства кожен з учасників повинен внести не менше 25 відсотків свого внеску. Управління справами командитного товариства здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю[5,ст. 54].

Акціонерне товариство – це товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства. Акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій.

Розрізняють два види акціонерних товариств:

– відкрите акціонерне товариство, акції якого можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купівлі-продажу;

– закрите акціонерне товариство, акції якого розподіляються між засновниками і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися чи продаватися на біржі.

Акція- це цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує дольову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Акції можуть бути:

– іменними та на пред'явника;

– привілейованими і простими.

Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів. Голосування здійснюється на загальних зборах акціонерів за принципом: одна акція – один голос.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Господарський кодекс України, станом на 15 вересня 2004. – К.: ВЕЛЕС, 2004. – 164 с., глава 9.
3. Цивільний кодекс України. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 352 с., глава 8 .
4. Закон України „Про акціонерні товариства: Закон України від
5. Закон України „Про господарські товариства" //ВВР від 19 вересня 1991 р.

Кисилевська Н.В., *ПЗ 41-11,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник:доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.,

ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ, ФОРМА, ЗМІСТ ТА ОЗНАКИ

Господарським вважається договір, який укладається між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами.[1, с.28]

Правова природа господарського договору розкривається через його місце у структурі цивільно-правових договорів. З цього приводу існує щонайменше дві точки зору:

1. Господарський договір є самостійним договірним інститутом і не належить до цивільно-правових договорів;

2. Господарський договір не має самостійного характеру, а є різновидом цивільно-правових договорів.

Господарський договір слід вважати різновидом цивільно-правових договорів, який характеризується певними особливостями (ознаками)[2, с. 46].

Особливості *(ознаки)* господарського договору за сферою поширення можна поділити на дві групи:*загальні* і *спеціальні*.

Загальними є такі особливості (ознаки), які характерні для всіх господарських договорів. До загальних особливостей (ознак) господарського договору належать дві:

1) *специфічний суб'єктний склад* (сторонами господарського договору є суб'єкти господарювання або негосподарюючі суб'єкти – юридичні особи);

2) *спеціальна мета* (господарський договір укладається для здійснення підприємницької, або іншої діяльності, не пов'язаної із задоволенням особистих, сімейних, домашніх або інших подібних потреб).

Спеціальними вважаються такі особливості (ознаки) господарського договору, які не мають загального характеру. До них, зокрема, можна

віднести:

1) особливості щодо укладення господарських договорів;

2) особливості щодо форми господарських договорів;

3) особливості щодо змісту господарських договорів;

4) особливості щодо виконання господарських договорів;

5) особливості щодо завдання виконання господарських договорів;

6) особливості щодо зміни та припинення господар договорів;

7) особливості щодо санкцій за порушення господарських договорів.

Зміст господарського договору

Зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань (ч. 1 ст. 150 ГК України). Умови господарського договору можуть належати до різних типів (видів). За критерієм обов'язковості (необов'язковості) розрізняють обов'язкові (повинні включатися до договору відповідно до вимог законодавства) та необов'язкові (включаються до договору за погодженням сторін). За ознакою впливу на юридичну силу договору та відповідності умов певному виду договору виділяють істотні умови, звичайні умови та випадкові умови[3,ст. 51].

Форма господарського договору

Господарський договір укладається, як правило, в письмовій формі (ч. 1 ст. 181 ГК України, ст. 208 ЦК України), що зумовлено низкою чинників і насамперед необхідністю ведення бухгалтерського обліку та звітності суб'єктами господарських правовідносин, захистом інтересів сторін договору[4, с. 72].

Усна форма застосовується як виключення щодо договорів (двосторонніх і багатосторонніх правочинів), що повністю виконуються під час їх укладання (ч. 1 ст. 206 ЦК України), за винятком правочинів, що підлягають державній реєстрації та/або нотаріальному посвідченню, а також правочинів, для яких недодержання письмової форми має наслідком їх недійсність. Проте у такому випадку (вчинення правочину в усній формі) організації - юридичній особі, яка сплатила товари чи послуги, обов'язково

іншою стороною має бути виданий документ, що підтверджує підставу сплати та суму одержаних грошових коштів (ч. 2 ст. 206 ЦК України).

Список використаних джерел:

1. Гражданское право Украины. В 2 частях. Часть 1. / Пушкин А.А., Самойленко В.М., Шишка Р.Б. и др. / Под ред. А.А.Пушкина, В.М.Самойленко. - Х.: Основа, 1996.
2. Комерційний договір: від укладення до виконання./Л. П Дашков., А. В. Бризгалін— К.:Астарта, 1996.
3. Савицька А. М. Суть цивільно-правової відповідальності/ А. М.Савицька // Юридична відповідальність. – Львів, 1975.
4. Цивільне право України. Книга перша.: Підручник. У 2 книгах. / Боброва Д.В., Дзера О.В., Довгерт А.С. та інші. / За ред. О.В.Дзери та Н.С.Кузнєцової. - К.: Юрінком Інтер, 2006.

Піхур О. Г.,*ЗПЗ-55/13*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник: доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІУКРАЇНИ

Укладення Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом має значно прискорити процес гармонізації національного законодавства України до європейських правових норм. У цьому контексті важливо відмітити, що адаптивні процеси мають охопити всі, без перебільшення, галузі вітчизняного законодавства. Така адаптація передбачає реформування також і господарсько-процесуального нормативно-правового масиву. Уже достатньо тривалий час у науковому середовищі, серед юристів-практиків обговорюється питання реформування господарського судочинства, оскільки прийнятий ще в 1991 р. і нині чинний Господарсько-процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) [1], на жаль, уже не відповідає вимогам часу, а численні роз’яснення Вищого господарського суду України, постанови пленумів Верховного суду України частково вирішують проблеми матеріального і процесуального права, однак на рівні законів залишається необхідність вдосконалення процесу доказування.

Одним з центральних інститутів господарського судочинства є інститут доказування та доказів, стан якого суттєво впливає на виконання

господарськими судами основної функції – захисту прав суб'єктів господарювання. Всебічність процесу пізнання незалежно від предмету пізнання дозволяє вважати, що діяльність із встановлення як обставин справи в усіх її деталях, так і пов'язаних з цим явищем обставин, які впливають на вирішення справи, є саме пізнанням невідомого, переходом від невідомого до знання, яке здійснюється за законами діалектики [26, с.48].

Іншим чином все відбувається в судовому засіданні. Предметом пізнання в даному випадку є не весь навколишній світ і навіть далеко не всі сторони окремих явищ і випадків. Предмет дослідження в судовому засідання на відміну від предмету науки завжди обмежений більш менш визначеним колом фактів, з яких складаються обставини справи, і всім, що з нею тісно пов'язане.

Істина в судовому засіданні визначається не з метою встановлення загальних наукових принципів, закономірностей і законів, а для того, щоб правильно вирішити конкретну справу, правильно вирішити завдання, які стоять перед правосуддям. Саме тому існують особливі засоби та методи дослідження фактів, специфічні форми та умови, у яких відбувається ця діяльність, – певні строки розгляду справ, наявність встановленого законом процесуального порядку та форм, у рамках яких здійснюється діяльність із дослідження фактів тощо.

Процес доказування здійснюється у суворій послідовності, які в теорії доказування прийнято називати елементами доказування. Різноманітні процесуальні дії, які здійснюються судом, сторонами, третіми особами та іншими учасниками господарського процесу, пов'язані з доказуванням, об'єднуються у взаємопов'язані елементи, які й створюють етапи переходу від можливих суджень до достовірних.

Норми господарського процесуального законодавства (ст.54 та 57 ГПК) передбачають обов'язок позивача в позовній заяві зазначити докази, що підтверджують позов, та додати до позовної заяви документи, які підтверджують обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги [1]. Процесуальний порядок дослідження доказів має досить важливе значення:

він покликаний гарантувати отримання якісного доказового матеріалу, на підставі якого суд може дійти обґрунтованого та безпомилкового висновку про наявність чи відсутність фактів по справі, з якими норми матеріального права пов'язують виникнення, зміну чи припинення прав і обов'язків. Оцінка доказів пронизує всі інші етапи доказування і в той же час завершує їх. Результати оцінки доказів відображаються безпосередньо в мотивувальній частині рішення господарського суду [33, 361].

Встановлення об'єктивної істини по справі є однією з необхідних умов здійснення правосуддя. Це забезпечує винесення законного й мотивованого рішення. Істина по справі пізнається в результаті складної і напруженої діяльності суду по доказуванню і встановленню фактів, що мають відношення до справи. Ці факти встановлюються за допомогою доказів протягом всього процесу доказування.

Процесуальні дії суду, який розглядає справу, вчиняються ним із урахуванням процесуальних дій сторін та інших учасників процесуальної діяльності з метою досягнення правильного знання про обставини справи та необхідністю захисту прав сторін, третіх осіб та інших учасників справи. Процесуальні дії осіб, які беруть участь у справі, вчиняються у формі заяв, клопотань тощо, процесуальні дії інших учасників процесу здійснюються у формі показань, висновків тощо, а процесуальні дії судів, які розглядають і вирішують справу, здійснюються у формі судових наказів, судових ухвал і судових рішень [20]. Результати дослідження судових доказів та їх оцінки повинні відображатись у мотивувальній частині судового рішення. Порушення даних вимог тягне за собою скасування судових рішень вищим судом.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 06.11.1991 № 1798-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page2
2. Демченко С.Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства: монографія / С.Ф. Демченко. – К.: Преса України, 2009. – 472 с.
3. Господарське процесуальне право України: підручник / Л. М. Ніколенко. – Одеса : Фенікс, 2011. – 512 с.
4. Про судоустрій і статус суддів: Верховна Рада України; Закон від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/245317

Сидоренко Д.С., *ПЗ 41-11,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник:доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.,

ПОРЯДОК ЗМІНИ ТА РОЗІРВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором.Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду.У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у разі неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду.

Якщо судовим рішенням договір змінено або розірвано, договір вважається зміненим або розірваним з дня набрання чинності даним рішенням, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням суду.

Відповідно до ст. 188 ГК України сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором. Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду..За чинним законодавством зміна та розірвання господарських договорів у односторонньому порядку не допускається, якщо інше не передбачено законом або договором (ст. 188 ГК України). Можливість одностороннього розірвання договору (або відмови від договору) законом передбачена тільки для окремих різновидів договорів. Відповідно кожна зі сторін може скористатися такою можливістю незалежно від того, чи було щодо цього застереження в укладеному нею договорі (ч. 3 ст. 374 ГК України).

Крім того, сторони можуть у самому договорі передбачити

можливість його розірвання в односторонньому порядку (коли законом безпосередньо не передбачено таку можливість), однак тільки за умови відсутності прямої заборони щодо одностороннього розірвання даного різновиду договору (приміром, за ст. 291 ГК України не дозволяється одностороння відмова від договору оренди). Передбачене у договорі право на його розірвання в односторонньому порядку, відповідно до вимог принципу справедливості та чесної ділової практики, має належати обом сторонам, у протилежному випадку відповідна договірна умова є дискримінаційною за своєю природою.Від права одностороннього розірвання договору слід відмежовувати такий різновид оперативно-господарських санкцій, як право односторонньої відмови від виконання договірного зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це - у разі порушення зобов'язання другою стороною (ст. 236 ГК України).Реалізація зазначених прав тягне за собою різні правові наслідки. Тільки з моменту реалізації права одностороннього розірвання договору (що здійснюється шляхом повідомлення про це іншій стороні) договір слід вважати розірваним (таким, що втратив юридичну силу). Припинення договору звільняє сторони від договірних обов'язків щодо здійснення виконання та його прийняття, однак не позбавляє їх права вимоги відшкодування збитків. У свою чергу, реалізація права на односторонню відмову від виконання зобов'язання є видом оперативно-господарських санкцій, який застосовується з метою стабілізації договірної дисципліни до моменту припинення порушень договірних зобов'язань недобросовісним контрагентом. Якщо ж управнена сторона не бажає підтримання договірних зв'язків (збереження договору) з контрагентом, який порушив свої договірні обов'язки, вона має право в судовому порядку вимагати розірвання договору.

З моменту односторонньої відмови (здійсненої у належній формі) від договору у повному обсязі або частково (йдеться про односторонню зміну окремих договірних умов), якщо право на таку відмову (зміну) було передбачено договором або законом, договір вважається розірваним (зміненим). Зміна або розірвання договору має здійснюватися у тій же формі,

в якій було укладено сам договір, якщо інше не передбачено у договорі або законі. Зі спливом терміну дії договору неможлива його зміна, такий договір може бути пролонгований на тих самих умовах або укладено новий договір.

При відсутності передбаченого у законі або договорі права на одностороннюю зміну чи розірвання договору та за умови недосягнення сторонами згоди щодо зміни (розірвання) договору (або у разі неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу) застосуванню підлягають загальні правила про зміну чи розірвання договору в судовому порядку.

Для зміни (розірвання) договору в судовому порядку необхідна наявність таких умов: у момент укладення договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане; зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися; виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору; із суті договору або звичаїв ділового обороту не випливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона. Істотна зміна обставин, приміром, може виявлятися в істотному збільшенні витрат однієї із сторін договору внаслідок підвищення цін на сировину, комплектувальні вироби, що необхідні для виробництва товару (об'єкта договору) тощо.

Господарський договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін і за іншими підставами, передбаченими чинними законодавчими актами щодо тих чи інших різновидів договорів або безпосередньо самими договірними умовами.

Договір, зміна або розірвання якого здійснювалися в судовому порядку, вважається зміненим або розірваним з дня набрання чинності відповідним судовим рішенням, якщо останнє не передбачає іншого строку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. —Ст. 141.
2. Господарський процесуальний кодекс від 6 листопада 1991 року станом на 1жовтня 2003 року.

3. Дашков Л. П., Бризгалін А. В. Комерційний договір: від укладення довиконання. — К., 2004.
4. Луць В.Б. Контракти у підприємницькій діяльності. — К., 2000.
5. Севрюкова І.Ф. Види обмежених речевих прав і володіння в системіукраїнського цивільного законодавства: Автореф. дис.канд.юрид.наук:12.00.03 / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, НАН України. -К., 1998. – 20 с.

СЕКЦІЯ 4. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО; ТРУДОВЕ ПРАВО

Жук А. Ю.,*ЗПЗ-55/13*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник:доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розвиток правового регулювання трудових відносин в умовах адаптації до нових політичних і соціально-економічних реалій нерозривно пов’язаний з подальшою розробкою проблемних питань трудового права, у тому числі одного з його основних інститутів - інституту трудового договору. Трудовий договір є основною правовою формою реалізації конституційного права людини і громадянина на працю, тобто можливістю заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст. 43 Конституції України) [1]. Право на працю відображає соціально-економічні виміри розвитку суспільства і держави, механізми забезпечення особою своїх потреб та інтересів.

Українська держава нині стикається із серйозними викликами, пов’язаними з тимчасовою окупацією її територій, бойовими діями на сході, великим міграційним рухом усередині країни, зростанням безробіття. Так, з початку окупації АР Крим та проведення антитерористичної операції до Державної служби зайнятості України звернулися за допомогою у працевлаштуванні 56,9 тис. мешканців АР Крим, Донецької та Луганської областей.Все це не може не впливати негативним чином на стан дотримання трудових прав населення. Великий відсоток порушень трудових прав становлять порушення норм трудового законодавства щодо укладення трудового договору, так, сьогодні роботодавці намагаються застосовувати працю працівників без укладення трудового договору, доручають працівникам роботу, не передбачену трудовим договором, змінюють істотні умови праці без дотримання відповідних вимог, порушують вимоги

законодавства при звільненні.

Розглядаючи законодавче тлумачення трудового договору, яке надане у ст. 21 Кодексу законів про працю України[2], варто зауважити про досить громіздке визначення цього правового інституту. Як доречно зазначив П.Д. Пилипенко: є підстави вважати, що саме у цій статті законодавцю не вдалося уникнути традиційних соціалістичних підходів щодо розуміння форм власності та підприємництва, через що у визначенні фігурують фактично неіснуючі власники підприємств, установ і організацій, замість того, аби раз і назавжди визначитися з проблемою юридичного оформлення використання найманої праці [3, с. 46].

З визначення трудового договору випливає що ця угода є двосторонньою, де однією стороною, як ми вже визначились, є роботодавець, а іншою – працівник. В процесі укладення трудового договору вони є вільними у вирішенні питання необхідності укладення договору. Проте правове становище сторін трудового договору є достатньо неоднозначним.На думку І.І. Шамшиної свобода договорів про працю припускає свободу обох суб'єктів. Дві такі свободи не мають формальної рівності в юридичному аспекті [4, с. 18].

Працівником виступає конкретна людина, фізична особа, оскільки в трудових відносинах та в процесі виконання трудових обов’язків, визначених в трудовому договорі, людина реалізовує свої можливості до праці тільки особисто. Така людина повинна бути наділена певними діловими та професійними якостями, необхідними для виконання обумовленої роботи. За загальним правилом, визначеним у ст. 188 Кодексу законів про працю України працівником може бути особа, яка досягла 16 років. Проте існують виключення з цього правила Так, за згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п’ятнадцяти років. Крім того, для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров’ю і не порушує процесу навчання, у

вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює [3].

Роботодавець – це друга сторона трудового договору. Нею виступає організація, підприємство, заклад незалежно від організаційно-правової форми власності. В юридичній літературі має місце думка, що в якості роботодавця виступає саме юридична особа, а не власник підприємства, установи чи організації або уповноважений ним орган, оскільки юридична особа є власником згаданих підприємства, установи чи організації та діє у правовідносинах через уповноважені органи (директора, керуючого, голову правління), залишаючись при цьому фактичною стороною договірних зобов'язань, у тому числі і трудових[4, с. 57].

Зазначені у чинному Кодексі законів про працю України від 10.12.1971 року щодо правового регулювання трудового договору не відповідає реаліям сьогодення. Отже, усе вищевикладене свідчить про те, що трудовий договір є центральним правовим інститутом, який постійно зазнає змін, на якому відображуються усі процеси, що відбуваються в суспільстві, в економічній та господарській сфері життя, що пов’язане з великим економіко-правовим значенням трудового договору. Тому дослідження інституту трудового договору буде залишатися актуальним ще багато років.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ /96-%D0%B2%D1%80
2. Кодекс законів про працю України: Верховна Рада УРСР; Кодекс України, Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08
3. Пилипенко П.Д. Про трудовий договір як юридичний факт і його сторони / П.Д. Пилипенко // Пилипенко П.Д // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №9. – С. 45-47
4. *Шамшина І. І.* Суб’єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин: [монографія] / *І. І.* Шамшина. – Луганськ: Література, 2010. – 448 с.

Петрушенко О. А.,*ЗПЗ-55/13*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник:доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ЗА СУМІЩЕННЯ ПОСАД (ПРОФЕСІЙ)

Становлення трудових правовідносин в Україні перебуває на новому етапі розвитку. Право на працю, що проголошене у ст. 43 Конституції України передбачає чимало форм його здійснення, які успішно використовуються сучасною системою ринкових відносин. Саме тому проблеми врегулювання нормами трудового права цих відносин в нових економічних умовах є актуальними і важливими як із теоретичної, так і практичної точок зору. Для забезпечення економічного зростання держави виникає необхідність ефективного та раціонального використання трудових ресурсів. Одним із способів раціонального та ефективного використання трудових ресурсів є праця за сумісництвом та суміщення професій (посад), що сприяє найефективнішій реалізації трудових обов'язків та інтересів, розширює спектр можливостей щодо розвитку працівником свого трудового потенціалу, використання трудових ресурсів працею за декількома професіями чи посадами. Робота за сумісництвом та суміщенням посад (професій) – сфера поєднання інтересів і працівника, і роботодавця. Разом з цим і держава не повинна усуватися від правового регулювання цих відносин з метою запобігання перетворенню їх на довільний, неконтрольований процес.

Працівник, який залучається до роботи в умовах суміщення професій (посад), зацікавлений у належному забезпеченні реалізації своїх прав та законних інтересів у процесі здійснення додаткових трудових обов'язків на підприємстві. Необхідність поєднання професійних інтересів всіх суб'єктів трудових правовідносин спричиняє пошук оптимальних варіантів для

вирішення цих важливих питань, у результаті чого виникає актуальність детального вивчення правової природи роботи в умовах суміщення, виявлення основних ознак досліджуваного виду трудової діяльності, оскільки всебічний розгляд правового регулювання трудових правовідносин щодо суміщення професій (посад) сприятиме розвитку та оновленню трудового законодавства, що регулює специфіку праці за умов суміщення та забезпечує стабільність правового статусу працівника і роботодавця в процесі реалізації своїх трудових обов'язків.

Серед науковців існує така думка, що суміщення професій (посад) допускається за наявності недостатнього рівня зайнятості працівника, який не має таким чином можливості в повній мірі розкрити свій трудовий потенціал за основним місцем роботи. Такий вид трудової діяльності дозволяє йому реалізовувати свої трудові ресурси продовж робочої зміни чи робочого дня (в залежності від виду професійної зайнятості), за грошову винагороду в рамках одного трудового договору на тому ж підприємстві, в установі чи організації [6, с. 176].

Питання суміщення професій передбачені Генеральною угодою про регулювання основних принципів та норм реалізації соціально-економічної політики та трудових відносин в Україні на 2010–2012 роки від 9 листопада 2010 року, норми якого діють до прийняття нової угоди, тобто до сьогодні.

У ній передбачено, що: за суміщення професій (посад) доплата одному працівникові не обмежується максимальним розміром і встановлюється у межах економії фонду заробітної плати за тарифною ставкою і окладом суміжної посади працівника; за розширення зони обслуговування або збільшення обсягу робіт розмір доплати одному працівникові не обмежується і визначається наявністю економії за тарифними ставками та окладами[31]. Угода істотно доповнює нормативну базу щодо суміщення професій нормами про залежність розміру відповідних доплат від економії фонду заробітної плати. Аналогічні норми передбачаються у галузевих і

регіональних угодах, а також у колективних договорах підприємств[32]. Необхідність дотримання у колективних договорах норм, що регулюють питання суміщення професій (як і інших норм з організації і оплати праці), передбачених законодавством, Генеральною і галузевими (регіональними) угодами, випливає із статті 97 КЗпП, а стаття 21 КЗпП[2]визначає трудовий договір як угоду між працівником і власником підприємства або уповноваженим ним органом. Тому (під час недостатньої завантаженості працівника за основною роботою) додаткові обов'язки щодо суміщення професій при укладенні трудового договору можуть встановлюватися і без доплати.. Розглянувши вітчизняний досвід у сфері регулювання праці за сумісництвом та суміщенням посад (професій), слід відзначити, що в Україні потрібно негайно оновити норми трудового законодавства, прийняти новий Трудовий Кодекс, який би враховував інтереси всіх соціальних верств населення.

Список використаних джерел:

1. Трудове право : підручник [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / В. В.Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін.; за ред. В. В. Жернакова. – Х. : Право, 2012. – 496 с.
2. Генеральна Угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2010-2012 роки //[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0006120-10 (Норми зазначеної Угоди продовжують діяти і у 2015 році, поки Сторони Угоди не укладуть нову Генеральну угоду або не переглянуть чинну (згідно з нормами частини третьої ст. 9 Закону України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 р. № 3356-XII)
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII //[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3356-12
4. Кодекс законів про працю України: затверджений Законом УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08

Тищук О.*О., ПЗ 31-12,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: к.і.н., старший викладач Вітюк О.О.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Здійснення реформи на принципі децентралізації влади в Україні супроводжується передачею значних повноважень та фінансових ресурсів від органів державної влади – органам місцевого самоврядування.Гарантія територіальної цілісності України є базовою умовою децентралізації державної влади на користь збільшення прав регіонів в особі територіальних громад. Мета цієї роботи розкрити суть децентралізації влади одним із головних принципів якої являється добровільне об'єднання громадян. Держава не змушує об'єднуватись, вона відкриває можливості для того, аби громади могли більше отримувати доходів і, відповідно, на свій розсуд ними розпоряджатися. Питання щодо децентралізації влади є досить актуальним, тому що, саме зараз українське суспільство вимагає нового підходу у передачі владних повноважень на місця, тобто нам потрібно побудувати нову модель об'єднання територіальних громад.
Децентралізація влади вивчалась і розглядалась такими науковцями як:

Щоб реформа щодо децентралізації набула чинності потрібно ввести ряд змін. Необхідність таких змін обумовлена тим, що саме Конституція визначає основи системи влади, і без відповідних змін провести реформу неможливо [1,с.1].

Основні зміни передбачають:

- запровадження трьохрівневої системи адміністративно-територіального устрою України – область, район, громада з повсюдністю місцевого самоврядування;
- передачу функцій виконавчої влади від місцевих адміністрацій виконавчим органам рад відповідного рівня;
- розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності і наділення саме громад максимально широким

колом повноважень;

- чітке забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами, в тому числі через їх участь в загальнодержавних податках;
- ліквідація державних адміністрацій і створення натомість державних представництв з тільки контрольно-наглядовими і координаційними, а не виконавчими функціями.

Пропозиції щодо змін до Основного закону підготовлені Мінрегіоном на основі:

а) положень Європейської Хартії місцевого самоврядування;

б) пропозицій вітчизняних експертів (напрацювання Конституційної асамблеї, Конституційної комісії парламенту, груп експертів в області конституційного права і місцевого самоврядування);

в) з врахуванням позиції польських експертів, які мають успішний досвід впровадження реформи місцевого самоврядування

Ключовізмінистосуютьсярозділів IX (Адміністративно-територіальнийустрій) іXI (Місцевесамоврядування), яківикладенівновійредакції. Пропонуються також деякі зміни в розділи IV (Верховна Рада), V (Президент України), VI (Кабінет Міністрів. Інші органи виконавчої влади).

У статті 132 (розділ IX) закріплюються принципи децентралізації у здійсненні державної влади, повсюдності та спроможності місцевого самоврядування, сталого розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

У статті 133 (розділ IX) чітко визначено трьохрівневу систему адміністративно-територіального устрою – три види адміністративно-територіальних одиниць: регіони, райони, громади (було: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села). Також є ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДИ (Громадою є утворена в порядку, визначеному законом, адміністративно-територіальна одиниця, яка включає один або декілька населених пункти (село, селище, місто), а також прилеглі до них території).

Стаття 140 (розділ XI) викладена в новій редакції. В ній передбачено утворення виконавчих органів районними та обласними радами закріплено принцип субсидіарності при розмежуванні повноважень у системі органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів різних рівнів.

В статті 141 (розділ XI) визначається порядок формування рад відповідного рівня. Пропонується обмежити СТРОК ПОВНОВАЖЕНЬ рад та їх голів п'ятьма роками.У цій статті також визначено порядок формування виконавчих органів місцевого самоврядування на районному та обласному рівнях: «Голови районної та обласної рад обираються відповідними радами та очолюють виконавчий комітет ради. Районна та обласна рада за поданням обраного голови формує склад виконавчого комітету ради».

Стаття 142 (розділ XI) визначає матеріальні та фінансові основи місцевого самоврядування. Тут закріплене право місцевого самоврядування на частку загальнонаціональних податків.Принциповим є момент чіткої фіксації норми, що «обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає повноваженням, передбаченим Конституцією та законами».

Також закріплено, що «витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою».Новою у змінах до Конституції є пропозиція створення місцевих державних представництв. У статті 118 (розділ VI) зазначено: «Виконавчу владу в областях і районах, місті Києві здійснюють голови державних представництв» (фактично префекти).У цій статті також пропонується визначити наступний порядок призначення та звільнення голів державних представництв: «Голови державних представництв призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України в порядку, визначеному законом».

У статті 119 (розділ VI) визначені повноваження голів районних та обласних державних представництв. Всього передбачено чотири сфери повноважень, серед яких – нагляд за відповідністю актів органів місцевого самоврядування Конституції та законам України, координація роботи

територіальних і центральних органів виконавчої влади та координація роботи усіх органів влади на місцях в умовах надзвичайного та воєнного стану.

Передбачено (знову ж таки з метою забезпечення балансу влад) , що «рішення голів державних представництв, що суперечать Конституції та законам України, можуть бути відповідно до закону скасовані Кабінетом Міністрів України».При цьому з розділу VI (а також інших статей) вилучено поняття місцевих державних адміністрацій, які пропонується ліквідувати.

Відповідно деякі зміни також пропонуються до розділів IV (Верховна Рада) і V (Президент України). Принциповим є вилучення з повноважень Верховної Ради (стаття 85, розділ IV) тих, які не є політичними і мають бути віднесені до повноважень відповідних органів виконавчої влади:

- «призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування». Натомість зафіксовано, що призначення місцевих виборів має відбуватись автоматично при виникненні правових підстав – питання не носить політичного характеру (стаття 141, розділ XI);
- «утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів» – це теж не політичне питання і за своєю природою воно має бути віднесене до повноважень Кабінету Міністрів (стаття 116, п. 2.1.). Прийняття відповідних змін до Конституції забезпечить правову основу для схвалення низки законодавчих актів, необхідних для реалізації децентралізації влади. Серед законопроектів, які вже готуються – нова редакція закону про місцеве самоврядування, закон про місцеві державні представництва, зміни до бюджетного кодексу, зміни до низки законодавчих актів, які визначають розподіл повноважень між виконавчими органами влади і органами місцевого самоврядування, а також їх розподіл між органами місцевого самоврядування різного рівня [2, с. 3].

Тобто, метою політики здійснення децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної

організації влади в Україні. У підсумку – створення і підтримка повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Обговорення змін до Конституції України щодо децентралізації державної влади 2014 р. https://kievcity.gov.ua/content/obgovorennya-zmin-do-konstytucii-ukrainy-shchodo-decentralizacii-derzhavnoi-vlady.html
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні 2014 р. http://www.minregion.gov.ua/koncepciya-reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-ta-teritorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-333230/rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-vid-18-chervnya-2014-r--n-591-r-pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-schodo-realiza-366476/

Ткачук І.М., *ПЗ 21-13*

Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,

науковий керівник:к.і.н., старший викладач Вітюк О.О.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ПЛАН ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Безробіття – соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу. Це ситуація дисбалансу ринку праці, коли пропозиція робочої сили перевищує попит. Це, безсумнівно, негативне явище, адже воно сприяє поширенню інших неблагонадійних соціально-економічних явищ: алкоголізм, виїзд громадян в інші країни в пошуках кращої долі, витрати, які несе держава внаслідок допомоги безробітним, втрата платників податків, тіньова зайнятість тощо.

В Україні проблема безробіття є досить актуальною, особливо в умовах фактичної війни проти найближчого сусіда з імперіалістичними забаганками.

Безробіття в Україні є регіонально диференційованим явищем. Найбільша кількість безробітних зареєстрованих безробітних зафіксована в західних і центральних областях, де немає потужної індустріального чи фінансового комплексу а найменша в індустріально чи економічно розвинених регіонах: Дніпропетровська, Київська, Одеська та інші області

адже там більший попит на пропозицію робочої сили.

Зростання кількості безробітних, як вже говорилося, спричиняє висока пропозиція робочої сили і низька кількість вакансій, яка здатна задовольнити ці обсяги. Якщо говорити про Україну в цьому контексті, то ситуація потребує серйозної уваги в силу її погіршення порівняно з минулими роками. Так, кількість вакансій про які роботодавці повідомили центрам зайнятості, станом на кінець квітня 2015 року становила 49,9 тис. од. Та була майже на рівні показника минулого року. Скорочення відбулося у 8 регіонах. Потрібно зазначити, що кількість вакансій, починаючи з 2009 року, в середньорічному показнику зменшується, що й породжує більшу кількість безробітних [3].

В силу політичних пристрастей, що відбуваються в Україні з кінця 2013 року, спостерігається закономірність погіршення коефіцієнту зайнятості населення в Україні, збільшення кількості безробітних. Так, чисельність безробітних, зареєстрованих в центрах зайнятості, станом на кінець квітня 2015 року становила 486,4 тис. осіб, що на 3% більше ніж на кінець квітня 2014 року. Зростання кількості зареєстрованих безробітних відбулося в 16 регіонах. А ще додати сюди 900 000 осіб з неповним робочим днем, 800 000 самозайнятих осіб, що борються за виживання, і картина постає далеко не оптимістична, де реальна кількість безробітних сягає 4 млн. українців, що становить 20% працездатного населення України [2].

Цю ситуацію можна списати на війну, на величезну кількість вимушених переселенців, на значно погіршену економічну ситуацію в державі, проте не варто забувати про державний апарат, який зобов’язаний контролювати дану ситуацію, яка потроху виходить з-під контролю.

Отак, здається, легко знайти недоліки в системі працевлаштування, адже вони майже всі на поверхні, але ж як важко запропонувати конкретні й підходящі рішення даних проблем.

В політичних колах ходять різні думки щодо виправлення даної ситуації. Деякі з них, і, справді, заслуговують на увагу, хоча й звучать в дещо популістичному настрої, задля приваблення електорату.

Зокрема, мені імпонує варіант подолання проблеми висловлений ВО

«СВОБОДА», яке запропонувало «Програму захисту українців». В цій програмі запропоновані наступні кроки:

1. Зобов'язати здійснювати будівництво державних та комунальних об'єктів виключно силами вітчизняних фахівців та компаній.

2. Переглянути результати приватизації, повернувши в державну вартість незаконно приватизовані підприємства та підприємства, покупці яких не виконали приватизаційних зобов'язань (зокрема, «Укртелеком»). Повернути в державну власність стратегічні підприємства (зокрема, енергогенерувальні та енергорозподільні підприємства) та природні монополії. Не допускати приватизації стратегічних підприємств та природних монополій.

3. Зменшити фіскальний тиск держави на всі верстви, які виробляють національний продукт, зокрема дрібне та середнє підприємництво. Запровадити прогресивну шкалу оподаткування за принципом: «малий бізнес - малі податки, великий бізнес - великі податки». Забезпечити безвідсоткові цільові державні кредити на відкриття власної справи (малого бізнесу) та максимально спростити дозвільну систему.

Зменшення кількості ліцензій і дозволів для суб'єктів малого і середнього підприємництва, а також перенесення основного податкового тягаря на великий бізнес дасть поштовх для створення нових підприємств та робочих місць у секторі малого і середнього бізнесу.

4. Забезпечити цільове кредитування інноваційних підприємств. У сучасному світі найбільша додана вартість створюється у царині IT-технологій та наукових розробок прикладного характеру. Проведення державних конкурсів із відбору найкращих IT та науково-дослідних стартапів для їхнього безвідсоткового кредитування не лише створить нові робочі місця, але й допоможе вивести нашу країну у число світових лідерів за інноваціями.

5. Запровадити цільове пільгове державне кредитування малого та середнього сільського господарства, зокрема для забезпечення сільгоспвиробників засобами виробництва. Запровадити широкомасштабні

галузеві програми прямих дотацій. Забезпечити державну підтримку інновацій у сільському господарстві.

6. Розвивати конкурентоспроможні галузі української промислової та інноваційної діяльності: харчопереробну (зокрема переробку іноземної сировини), авіа-, судно-, верстато- та машинобудування (енергетичне,сільськогосподарське тощо), ВПК та космічну галузь. Спрямовувати державну підтримку на високотехнологічні, наукоємні, інноваційні, імпортозамінні та вертикально інтегровані галузі.

7. Стимулювати поетапну заміну імпортованої продукції на продукцію національного виробництва (насамперед йдеться про велику і малу сільськогосподарську техніку, легку промисловість, продукти харчування).

8. Обмежити трудову міграцію виключно спеціалістами найвищого гатунку. Має бути запроваджено законодавче обмеження на право проживання і працевлаштування іноземців - таке право повинно надаватися лише спеціалістам із вищою освітою та високою кваліфікацією. Якщо працевлаштуєш іноземця - маєш сплатити до бюджету податок на створення нового робочого місця для українця[1].

Отож, як бачимо, проблема безробіття в Україні, особливо в останні 2 роки, поставила під питання перспективу економічного розвитку держави, адже яка ж країна може розвиватися, коли 20% працездатного населення є безробітними.

Перед нами стоять важкі перепони на шляху до громадянського суспільства, де рівень безробіття не змушує громадян шукати роботу за кордоном. Але чітка законодавча й управлінська політика, прогресивна правова свідомість громадян здатні частково подолати цю проблему. Тож розуму й совісті нашим політикам й терпіння нашим співгромадянам!

Список використаних джерел:

1. Працевлаштування іноземців // Електронний ресурс: Режим доступу: http://svoboda.org.ua/news/articles/00013864/
2. Чисельність безробітних, зареєстрованих в центрах зайнятості, станом на кінець квітня 2015 року // Електронний ресурс: Режим доступу: mailto:http://ukrstat.org/uk
3. Кількість вакансій, про які було повідомлено центрам зайнятості // Електронний

СЕКЦІЯ 5. ТА КРИМІНАЛІСТИКА ТА СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

***Ваколюк* Г. М.**,*старший експерт*
Науково-дослідногоекспертно-криміналістичного центру
при УМВС України у Вінницькій області

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ

Розгляд актуальних проблемних питань на останніх засіданнях секції судової товарознавчої експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України показує, що до цього часу повною мірою не усунена проблема методичного регулювання стосовно оцінювання майна при проведенні судово-товарознавчих досліджень товарів іноземного походження, оновленого асортименту, які виготовлені за новітніми технологіями з використанням нових видів сировини, а також щодо яких на момент оцінювання не врегульовано законодавчі положення, регламенти, терміни і їхнє визначення та існують суперечності. При цьому слід відмітити, що судова товарознавча експертиза – порівняно з криміналістичними видами експертиз – це досить новий вид експертизи. Перше засідання секції судової товарознавчої експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України відбулося в червні 2000 р. в Харкові. Це був початок формування інформаційного фонду методичної бази судово-товарознавчої експертизи.

Специфіка товарознавчих досліджень з кінця 90-х рр. XX ст. постійно змінюється, оскільки в умовах розвитку ринкових відносин характер злочинів має інші відмінні ознаки, асортимент товару швидко оновлюється, з’являються нові сировинні матеріали, не завжди нешкідливі для здоров’я людини, і засоби їхнього опрацювання зокрема, переобладнуються підприємства для здійснення пов’язаних з цим технологічних процесів. З розвитком ринкової економіки законодавча й нормативно-технічна база України та країн СНД також перебуває в стадії постійного вдосконалення й

оновлення, де в багатьох випадках зустрічаються суттєві суперечності, що ускладнює роботу судових експертів та є одним з чинників, які впливають на якість отримання обґрунтованих висновків сучасних судових товарознавчих експертиз.

Проблемні питання методичного регулювання товарознавчих експертиз виникають постійно внаслідок економічної, соціальної, політичної, правової трансформації, яка до цього часу відбувається в країні та впливає на характерні ознаки сучасної судової товарознавчої експертизи. Сукупність характерних ознак цієї експертизи відрізняє її від інших видів експертиз та покладена у формування спеціальних товарознавчих дефініцій.

При проведенні судової товарознавчої експертизи дослідження проводяться з метою встановлення властивостей, споживної цінності, відповідності стандартам і технічним умовам товарів народного споживання, напівфабрикатів, сировини, тари, пакувальних матеріалів, спеціальних пристроїв (машин) та обладнання.

Базовою науковою галуззю судової товарознавчої експертизи є наукова дисципліна, яка системно вивчає товари на всіх етапах життєвого циклу, методи пізнання їхньої споживної цінності, закономірності формування асортименту та вимог до якості для забезпечення ефективності їхнього виробництва, обігу й споживання. Предмет товарознавства – споживча цінність товарів, закономірності її вияву та збереження.

Метод товарознавства – системний підхід до пізнання споживчої цінності товарів і вивчення закономірностей її вияву та збереження.

Товар – будь-яка річ, що на момент надходження в обіг має бути виокремлена з-поміж інших за визначальними ознаками для конкретного договору купівлі-продажу. Товарні ресурси – продукція промислового чи сільськогосподарського виробництва, яка надходить у сферу обігу з метою продажу споживачам, а також для створення товарних запасів [4.с.24].

У сучасних умовах підготування фахівців-товарознавців доповнюється знаннями з питань маркетингу на базі знань щодо класифікації, асортименту, стандартизації, якості, оптимальних умов і режимів зберігання, спеціальною

підготовкою з оцінювання якості й вартості товарів. Товарознавство тісно пов'язано з технологією виробництва та матеріалознавством. З технології виробництва в товарознавстві використовують відомості про засоби оброблення сировини, змінювання її фізичних, хімічних і механічних властивостей у процесі виробництва та обігу готової продукції. Вивчення споживчих властивостей сировини й допоміжних матеріалів з урахуванням технологічних потреб, тобто якості очікуваної продукції, є предметом матеріалознавства. Воно ніби то «випереджає» технологію, а товарознавство є її продовженням. Особливою рисою товарознавчих досліджень є те, що при оцінюванні якості й вартості товарів застосовується комплексний підхід, оскільки науки, які є складовими дисципліни – «товарознавство», конкретизуються в різних спеціальних галузях знань.

Головними завданнями товарознавчої експертизи є ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні та ситуаційні, а саме:

— визначення належності товарів (товарної продукції) до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері (вид, сорт, артикул, марка, модель, розмір, комплектність тощо);

— визначення якісних змін товарної продукції;

— визначення причин якісних змін товарної продукції (мають виробничий характер, виникли при транспортуванні, зберіганні, у процесі експлуатації);

— установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;

— визначення вартості товарної продукції, зокрема з урахуванням часткової втрати її товарних якостей у зв'язку з експлуатаційним зношенням і пошкодженнями від впливу зовнішніх чинників;

— визначення відповідності упакування й транспортування, умов і строків зберігання товарної продукції вимогам чинних правил.

У судовому товарознавстві вирішуються такі питання:

— Яке найменування, призначення товарів народного споживання?

— До якого виду, роду, групи, марки вони належать?

— Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам товару народного споживання?

— Як може бути розшифроване маркування наданого товару народного споживання?

— Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?

— Які дефекти є у конкретному товарі народного споживання? Чи можлива його реалізація (експлуатація) за наявності виявлених дефектів?

— Під впливом яких причин змінилась якість товару та виникли різного роду дефекти? Чи мають вони виробничий характер або виникли в результаті будь-яких пошкоджень при транспортуванні, зберіганні, експлуатації?

— Який процент утрати якості товару через ознаки зношення або наявність дефектів?

— Яка вартість об’єктів дослідження?

— Які умови приймання, зберігання й відпуску товару?

— Чи правильно виконані маркування та пакування товару?

— Чи відповідають маркування й пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?

— Яким підприємством і коли виготовлено товар (за умови наявності маркувальної інформації або відповідних супроводжувальних документів)?

— Яким характеристикам відповідає товар згідно з Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності?

— Чи являють собою комплект окремі вироби, надані на дослідження?

А також розв’язуються завдання з визначення розміру шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок його пошкодження (при пожежі, залитті тощо) [3].

Результатами дослідження є висновки судової товарознавчої експертизи у виконавчих провадженнях, які використовують органи досудового та судового слідства як джерела доказів у кримінальних, цивільних, господарських справах і справах про адміністративні порушення.

Крім того, товарознавчі дослідження все частіше проводяться за зверненнями юридичних осіб і пересічних громадян.

Однією з особливостей таких експертиз є відсутність об'єктів дослідження, де за вихідні дані приймаються відомості, що містяться в матеріалах справи (протоколах допитів і пояснень обвинувачених, позивачів, відповідачів, свідків тощо). Вирішення питання з оцінювання майна, не наданого для дослідження, останнім часом стало проблемним. Це пов'язано з призначенням товарознавчих досліджень різними органами в рамках різних за категоріями справ з різними вихідними даними, але стосовно тих самих об'єктів, за однаковими питаннями (зокрема, в багатьох випадках вони призначаються в різні експертні установи одночасно чи через тривалий строк – до 10 років). З цього приводу слід зауважити, що відсутність у розпорядженні різних експертів однакових вихідних даних, призводить до надання різних висновків з відповідними суперечностями.

Різноманітність питань, новизна та специфічність об'єктів дослідження при проведенні сучасних судових товарознавчих експертиз, потребує індивідуального підходу в кожному окремому випадку, з урахуванням обставин справи та регіональних особливостей з отримання вихідних даних для ідентифікації об'єктів дослідження при призначенні та проведенні такого роду експертиз. Таке становище зумовлює ускладнення при обранні експертами різних установ єдиного методичного підходу й отримання однаково обґрунтованого висновку. При цьому деякі методичні матеріали, які широко застосовуються в одних регіонах країни, практично не використовуються експертами-товарознавцями інших регіонів, що спричинено специфічністю різних чинників. При розгляді цих обставин слід відмітити, що постановою Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» від 30 травня 1997 р. № 8 (із змінами від 25 травня 1998 р. № 15) передбачено: «Судам слід мати на увазі, що визначення способу проведення експертизи є компетенцією експерта».

При вирішенні однакових питань між експертами-товарознавцями іноді виникають розбіжності у висновках унаслідок застосування різних

методичних прийомів з різних методик і наявних вихідних даних. Для усунення зазначених розбіжностей, виникла необхідність у написанні цієї статті, у якій наведено посилання на нормативну базу, що стосується єдиного реєстру методик і фахової літератури.

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 2 жовтня 2008 р. № 1666/5 затверджено Порядок ведення Реєстру методик проведення судових експертиз (далі – Порядок), який визначає процедуру формування та ведення Реєстру методик проведення судових експертиз (далі – Реєстр).

Реєстр – це офіційна електронна база даних, що ведеться з метою створення інформаційного фонду про наявність методик проведення судових експертиз, які атестовані та рекомендовані до впровадження в експертну практику відповідно до Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595 (далі – Постанова № 595). Інформація, яка міститься в Реєстрі, є відкритою для запитів правоохоронних органів, судів та заінтересованих юридичних і фізичних осіб. Держателем Реєстру є Міністерство юстиції України, а безпосередні функції держателя Реєстру покладаються на Управління експертного забезпечення правосуддя Міністерства юстиції України, яке здійснює його ведення. Адміністратором Реєстру є державне підприємство «Інформаційний центр» Міністерства юстиції України, що забезпечує технічне та технологічне створення й супроводження програмного забезпечення Реєстру, надання доступу до Реєстру, забезпечує збереження та захист даних, що містяться в ньому. Методика проведення судової експертизи включається до Реєстру за рішенням Координаційної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України (далі – Координаційна рада).

Держателю Реєстру необхідно надати такі відомості: копію рішення Координаційної ради (витяг); два примірники методики у формі стислої анотації змісту методики із зазначенням у разі наявності формул, розрахунків тощо або витягу зі звіту про виконання наукової роботи; копію рецензії на звіт про наукову роботу з розроблення методики; копію довідки про

апробацію методики; копію рішення наукової ради спеціалізованої установи про рекомендацію до впровадження методики в експертну практику; облікову картку, заповнену спеціалізованою установою, що є розробником методики. Достовірність відомостей, що надаються держателю Реєстру, забезпечують відповідальні особи (виконавці), які подають цю інформацію.

До Реєстру вносяться такі відомості: реєстраційний код методики; вид (підвид, рід) експертизи або галузь знань; назва методики; найменування спеціалізованої установи, що є розробником методики; рік створення методики; дата прийняття рішення про державну реєстрацію методики. У разі, якщо методика розроблялася за участю декількох установ (розробників), указуються всі розробники методики із зазначенням провідної установи (розробника).

Міністерство юстиції України протягом десяти робочих днів з дня надходження документів на державну реєстрацію методики перевіряє правильність їхнього оформлення та приймає рішення щодо внесення відомостей до Реєстру. На примірниках методики робиться напис встановленого зразка із зазначенням дати її державної реєстрації та реєстраційного коду згідно з Реєстром. Один примірник залишається в Управлінні експертного забезпечення правосуддя Міністерства юстиції України, другий надсилається до спеціалізованої установи – розробника методики.

У разі надходження запиту від правоохоронних органів, судів та заінтересованих юридичних і фізичних осіб щодо реєстрації відповідної методики з Реєстру надається витяг за формою згідно з додатком до згаданого наказу. З травня 2011 р. Міністерство юстиції України відкрило доступ до Реєстру методик проведення судових експертиз, який розміщується на його сайті за адресою: http://www.minjust.gov.ua. Реєстр містить тільки ті методики, де матеріал отримано аналітично, методом пошуків і систематизації інформації з окремих сучасних наукових джерел, але й ураховано методологічний та практичний досвід спеціалістів усіх експертних установ з проведення оцінювання майна, затверджених у

встановленому порядку, зокрема розроблені науковцями – співробітниками СЕУ та експертами торгово-промислових палат часів СРСР.

У наказі Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз» від 15 липня 2009 р. № 1274/5 (відповідно до Постанови № 595 та з метою забезпечення єдиних підходів у застосуванні джерел інформації під час проведення судових експертиз) зазначено на ступне: «Поряд з атестованими методиками під час проведення судових експертиз також використовуються джерела інформації, які не підлягають атестації і є обов'язковими для застосування на території України, зокрема: нормативно-правові акти та нормативні документи (міжнародні, національні та галузеві стандарти, технічні умови, правила, норми, положення, інструкції, рекомендації, переліки, настановчі документи Держспоживстандарту України), а також чинні республіканські стандарти колишньої УРСР та державні класифікатори, галузеві стандарти та технічні умови колишнього СРСР тощо.

У разі потреби під час проведення експертизи також можуть використовуватись науково-технічна та довідкова література, перелік якої затверджується наказом Міністерства юстиції України та не є вичерпним, інформаційні бази даних з мережі Інтернет, а також програмні продукти, рекомендовані для використання в експертній практиці рішенням Координаційної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України» .

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз» від 30 липня 2010 р. № 1722/5 затверджено перелік літератури, сформований на підставі узагальнення та систематизації даних, який розміщено на сайті Міністерства юстиції України [2.с.2047].

Реєстр методик і затверджений перелік науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз, на даний час формують інформаційний фонд при Міністерстві юстиції України.

Наявність такого інформаційного фонду сприяє централізованому обліку (реєстрації), класифікації та зберіганню не тільки важливої інформації про методики експертного дослідження, а й спеціальну літературу, програмні продукти, що рекомендовані для використання в експертній практиці рішенням Координаційної ради. Сформований інформаційний фонд є банком даних для наповнення Реєстру, який у свою чергу сприяє підвищенню ефективності експертного дослідження, об'єктивізації оцінювання висновків, зниженню ризику використання експертами сумнівної інформації.

На формування експертних методик безпосередньо впливає судово-слідча практика щодо досліджень речових доказів у справі. Нові об'єкти експертних досліджень, що трапляються на практиці, потребують розроблення нових методик і вдосконалення існуючих. Цей напрямок у галузі судової експертизи визначається в основному результатами науково-дослідницької роботи, що проводиться в науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України.

Таким чином, методики, що існують на цей час, забезпечують отримання інформації для вирішення більшості завдань судово-товарознавчої експертизи. Проте сучасний рівень розвитку ринкових економічних відносин між країнами світу, змінення політичної орієнтації й соціального рівня країн дозволяють прогнозувати виникнення нових актуальних проблем у судовому товарознавстві та передбачають необхідність у проведенні науково-дослідних робіт з метою створення нових методик. Усі методичні матеріали, рекомендовані судовими експертами-товарознавцями установ Міністерства юстиції України до занесення в реєстр, відповідають вимогам часу, а саме Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р. № 2568-III, де об'єктами господарювання в матеріальній формі є майно, яке підлягає оцінюванню. Загальні вимоги, порядок, принципи, методичні підходи й методи оцінювання, база оцінювання та види вартості відповідають регламентам Національного стандарту № 1, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 верес. 2003 р. № 1440 [1.с,1995].

Атестація та державна реєстрація методик проведення судових експертиз, державний контроль за застосуванням судовими експертами, що здійснюють судово-експертну діяльність у спеціалізованих державних установах або не є працівниками вказаних установ, єдиних апробованих наукою і практикою методик, безумовно, дозволять високоякісно вирішувати складні завдання з використанням спеціальних знань у судочинстві, а також сприятимуть визначеній законодавством головній меті судово-експертної діяльності – забезпеченню правосуддя в України кваліфікованою експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки й техніки. Крім того, на даний час на стадії досудового слідства, при розгляді справ у судах, коли оцінюються результати експертного дослідження, наявність відповідного реєстру методик, переліку літератури дасть змогу всебічно проаналізувати правильність обрання експертом оптимальної схеми дослідження та об'єктивність висновків.

Як зазначено на сайті Міністерства юстиції України, Реєстр є офіційною електронною базою даних щодо атестованих в Україні та рекомендованих до впровадження в експертну практику методик проведення судових експертиз. Ця інформація є необхідною не тільки в роботі правоохоронних органів і судів, вона також корисна для зацікавлених юридичних осіб та пересічних громадян. Доступ до Реєстру є безоплатним і відкритим цілодобово. З нього можна також отримати витяг щодо виду й назви експертизи, експертної установи, яка розробила певну методику, тощо.

Таким чином, роз'яснення, наведені в статті щодо сформованого реєстру методик і переліку літератури сприятимуть стандартизації та уніфікації процесу дослідження з оцінювання рухомого майна при проведенні судово-товарознавчих експертиз.

Список використаних джерел:

1. Національний стандарт № 1. Загальні засади оцінки майна і майнових прав : постанова Кабінету Міністрів України від 10 верес. 2003 р. № 1440 // Офіц. вісн. України. — 2003. — № 37. — Ст. 1995.
2. Про внесення змін до Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз : наказ Міністерства юстиції України від 15 лип. 2009 р. № 1274/5 // Офіц. вісн. України. — 2009. — № 58. — Ст. 2047.
3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та

Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/... — 05.05.2011.
4. Товарознавство. Терміни та визначення : ДСТУ 3993琁2000. — К. : Держстандарт України, 2000. — 24 с.

Н.С.Кислуха, *ЗПЗ-52/15с*
Інститут права та суспільних відносин
Університету «Україна», м. Київ,
науковий керівник:доктор юридичних наук,
професор Мурашин О.Г.

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЗБИРАННЯ СЛІДІВ ЗАПАХУ ЛЮДИНИ: ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Наявність гострих проблем у сфері розкриття, розслідування й запобігання злочинним діянням породжує необхідність суттєво посилити роботу щодо аналізу та розроблення теоретичної бази боротьби зі злочинністю. Удосконалення наявного арсеналу засобів виявлення, фіксації та дослідження матеріальних джерел доказової інформації є першочерговим завданням усієї правоохоронної системи нашої держави, особливо в умовах її реформування.

У сучасній криміналістиці під поняттям сліду прийнято розглядати сліди-мікрочастинки, сліди-речовини, сліди генетичного коду людини, звукові сліди та запахові сліди [5, с. 59].

Запах - це одна із властивостей матеріального об'єкта (або речовин, які на ньому знаходяться), яка сприймається людиною або твариною через нюх [3, с. 354], а сліди запаху - це безформне матеріальне утворення, що перебуває в газоподібному стані[4,с. 178].

У свою чергу, наука, яка досліджує способи консервації та подальшого використання запахів, має назву «криміналістична одорологія».

Проблеми криміналістичної одорології науковці розглядали постійно, з моменту створення цієї науки, частина з них вирішувалася в наукових роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-юристів В.В.Безрукова, А.І.Вінберга, М.Г.Майорова, Р.М.Тодоровв М.В.Салтевського, В.І.Шиканова, А.К.Кавалериса, К.Т.Сулімова, В.І.Старовойтова, О.О.Грошенкова, М.В.Кісіна, П.Д.Біленчука, О.А.Кириченка, Г.В.Федорова, Г.О.Гвахарія, ПавелМенцл, І.О.Вигналек, В.І.Крутова, Аліса Шоон, О.О.Грошенкова, В.Д.Арсеньєва, Р.С.Бєлкіна, АГ.І.Грамовича, В.В.Гриценко, В.Дерда, В.Я.Дорохова, Е.П.Зінкевича, Є.П.Іщенко, А.Н.Копьєва, А.І.Кострова, І.П.Крилова, М.А.Лушечкіна, Г.Міньковського, В.С.Митричев, Т.Ф.Моісеєва, А.Б.Обідін та інші.

Так О.О.Грошенкова, у своїй дисертації на тему «Використання запахових слідів людини в розслідуванні злочинів» (2000 р.) запропонувала

визначати запахові сліди як пахучі речовини з предмета-запахоносія, які ідентифікують об'єкт і кодуються ольфактронною речовиною сліду; запропонувала нову класифікацію запахових слідів (залежно від джерела (об'єкта) слідоутворення, механізму утворення сліду, часу збереження, ступеня вираженості); сформулювала загальні методи виявлення запахових слідів

Т.Ф.Моїсеєва у своїй дисертації на здобуття наукового степеня доктора юридичних наук під назвою «Методологія комплексного криміналістичного дослідження потожирових слідів людини» (2002 р.) окреслила теоретичні основи одорології як дослідження речовини потожирових слідів біологічним методом.

Однією із дискусійних проблем одорології на сучасному етапі розвитку уявлень про цю галузь криміналістичної техніки все ж залишається визначення її поняття, об'єкта та предмета дослідження. Позиції науковців з цього питання різняться й не доходять до єдиного розуміння й досі.

Виходячи з аналізу низки наукових джерел учених-криміналістів, можна зробити висновок, що поняття «одорологія» є більш ширшим за змістом і точніше відповідає специфічним криміналістичним особливостям за семантикою для цього виду правовідносин, на відміну від поняття «ольфактроніка», яка охоплює частину досліджуваної галузі криміналістики й окреслює лише питання виявлення та аналізу) запахів технічними засобами.

З часу набуття нашою державою незалежності одним із перших в Україні ґрунтовних наукових досліджень із порушеної проблеми була дисертаційна робота на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук В.Д. Басая під назвою «Основи криміналістичної одорології» (2003 р.). Проаналізувавши цю працю, можна дійти висновку", що автор окреслив чотири комплекси проблем одорології 1) проблеми визначення предмета й місця одорології в системі криміналістики та інших наукових знань; 2) проблеми процесуальної регламентації роботи зі слідами і зразками запаху людини; 3) проблеми вдосконалення методики підготовки матеріалів і собак-детекторів для проведення одорологічної експертизи; 4) проблеми вдосконалення методики комісійного експертного й інщого лабораторного одорологічного дослідження [13].

Якщо говорити про подальший розвиток уявлень про предмет нашого дослідження й вирішення проблем одорології, потрібно відмітити роботу В.О. Гук на тему: «Закономірності, особливості і ефективність використання запахових біодетекторів в криміналістичних, оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних цілях» (2005 р.) [14]. Ця робота характеризується комплексом досліджень правових, організаційних і тактичних проблем використання біодетектора у виявленні, запобіганні, розкритті й розслідуванні злочинів. При цьому під поняттям «запаховий біодетектор» розуміється будь-яка істота, яка має розвинутий нюх (макросматики), що використовується в інтересах розкриття й розслідування злочинів, тобто у криміналістичних, оперативно-розшукових і кримінально - процесуальних цілях.

Окремий пласт проблемних питань розглянуто в роботі В.І. Старовойтова на тему «Методологічні і процесуальні аспекти ідентифікації людини з використанням нюху собак-детекторів» (2005 р.), у якій автор доходить висновку, що базові принципи криміналістичної одорології не відповідають вимогам практики дослідження запахових слідів людини в криміналістиці й судовій експертизі та потребують переосмислення у світлі останніх досягнень експериментальної біології [15].

На жаль, останнім часом спостерігається суттєве зменшення інтересу до розроблення й вирішення проблем одорології, що зумовлює потребу в таких дослідженнях [16.17].

Практика засвідчує ефективність використання одорології під час розкриття, розслідування та запобігання злочинам, а тому вдосконалення методів і способів проведення відповідних експертних досліджень і використаний запахових слідів у процесі доказування мають неабияке значення для правоохоронної системи нашої держави загалом.

Потрібно відзначити, що одорологія є досить «молодою» галуззю науки криміналістики, а тому заслуговує на більш пильну увагу науковців та практиків. Хоча й наявна низка ґрунтовних наукових монографічних досліджень проблем одорології, проте цих напрацювань недостатньо, щоб повною мірою розкрити базові принципи та поняття, окреслити усю сукупність проблем і напрацювати шляхи їх вирішення.

Виникає такжпотреба на підставі узагальнення зарубіжної та певної вітчизняної одорологічної практики, відповідних літературних джерел, розробити наукові основи і низку прикладних питань часткового одорологічного вчення з проблем використання одорологічної інформації у кримінальному судочинстві, розв'язання низки пов'язаних з цим питань щодо забезпечення правоохоронців новітнім ефективним і перспективним джерелом доказової та орієнтовної інформації в процесі боротьби зі злочинами.

Список використанихджерел:

1. Рівненські експерти викрили вбивцю по шкарпеткам // Офіційний сайт МВС України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : URL:http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/680036

2. Екслерти-криміналісти регіонального підрозділу ИДЕКЦ Полтавщини опанували методику вилучення і консервації запахових слідів, залишених на місці скоєння злочину // Офіційний сайт МВС України [Електронний ресурс). - Режим доступу: URL:http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/355180

3. Криминалистика: [учебн. для вузов]/кол. авт: Т.В. Аверьянова. РС. Белкин. Ю.Г Корухов. Е.РРоссинская. - 3-є изд.. перераб. и доп. - М.: Норма. 2007. - 944 с.

4. Салгевський М.В Криміналістика (у сучасномувикладі): [підручник] / М.В. Салтевський. - К.; Кондор. 2008. - 588 с.

5. Криміналістика : [підручник) / кол. авт.: В.Ю. Шелітько. В О. Коновалова. ВА Журавель та ін.: за ред. проф. В.Ю. Шепітька. - 4-евид., перероб. і доп. - Х.: Право. 2008. - 464 с.

6. ГрошенковаОАИслользованиезапаховихследовчеловекаврасследованиипреступлений: автореф.дисс.... канд. юрид. наук:спец. 12.00.09 «Уголовньїйпроцесе: криминалистика: теория оперативно-розьісхнойдеятельносги» / ОА Грошенкова : Саратовскаягосударегвенная академия права. - Саратов. 2000. - 21 с.

7. Мойсеева Т.Ф. Методология комплексного

кримнналистичесхогоиселедованияпотожировьіх следов человека: автореф. дисс.доктораюрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовньїйпроцесе криминалистика: теория оперативно-ршьіскнойдеятельностие/ТФ Мойсеева:Академия управлення МВД России. - М.. 2002 - 28 с.
8. Криминалистика: [учебник) / кол.авт.: Е.П. Ищенко. АА. Топорков : под ред. Е.П. Ишенко. - М.: Юридическая фирма «КОНТР-АКТ». 2007. - 748 С.
9. Топорков АА Проблемьі совершенствования традиционной. разрабогки и внедрения новьіх криминалистических концепций, методов, рекомендаций : автореф. дисс.... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовньїйпроцес: криминалистика: теория оперативно-розьіскнойдеятельиости» / АА Топорков: Московская государегвенная юридическая академия. - М.. 2001. - 31 с.
10. Салгевский М.В. Микрообьектьі и запаховьюследьі: [специализированньїй курс криминалисгики) / М.В. Салтееский. В.Г. Лукашевич. - К.: МВД СССР. 1987. - 134 с.
11. ФедоровГ.В. Одорология в борьбе спреступностью: Іучебное пособие]/Г.В. Федоров : Министерство внутренних дел Республики Беларусь. Академия МВД. –Минск: Академия МВД Республіки Беларусь. 1999. -64с.
12. Панфилов П.Б. Обеспечение достоверности ольфакгронньїхиселедований в судебной зкепертизе :авгореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 * Уголовньїйпроцесе: криминалистика: теория оперативно-розьіскной деятельности» / П.Б. Панфилов: Московсхий университет Министерсгва внутренних дел Российсхой Федерации. - М.. 2006. - 21 с.
13. Басай В.Д. Основикриміналістичноїодорології: автореф. дисс.... доктора юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальнийпроцес та криміналістика: судоваекспертиза / В.Д. Басай: Національнаакадеміявнутрішніх справ України. - К.. 2003. - 31 с.
14. Гук В.А. Закономерности. особенности и зффективность использования запаховых биодетекторов в криминалистических оперативно-розыскных и криминально-процессуальных целях: автореф.дисс.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовньїйпроцесе: криминалистика: теория оперативно-розьюкной деятельности» / ВА Гук: Тюменский юридический инстигут. - Тюмень. 2005. - 22 с.
15. Старовойтов В.И. Методологические и процессуальные аспекти идентификациичеловека с использованиемобоняниясобак-детекторов : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовньїйпроцесе; криминалистика: теорияоперативно-розьіскнойдеятельности» / В.И. Старовойтов ; Московскийуниверситет МВД РоссийскойФедерации. - М.. 2005. - 22 с.
16. Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (затверджених у 2011 р.), розглянуті та схвалені відділеннями Національної академії правових наук України / упоряд.: Д.В. Лук'янов. Н.В. Бєлімова. -Х.: Право, 2012. - 312 с.
17. Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (затверджених у 2013 р.), розглянуті та схвалені відділеннями Національної академії правових наук України / упоряд.: Д.В. Лук'янов. Н.І. Карпенко. -Х.: Право. 2014.-304 с.

Яковчук І.О., *ПЗ 31-12,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: к.і.н., старший викладач Вітюк О.О.

ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров’я, честь і

гідність, недоторканість і безпека визнаються в нашій державі найвищою соціальною цінністю.Однією з правових форм діяльності органів юстиції у забезпеченні реалізації державної правової політики та невід'ємним засобом захисту прав і свобод людини є здійснення правової експертизи та державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, які зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, яку запроваджено відповідно до Указу Президента України від 3 жовтня 1992 року № 493 «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» з 1 січня 1993 року.

Аналіз відмов у державній реєстрації свідчить про те, що основою підставою відмов є невідповідність акта Конституції та законам України, іншим актам законодавства, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та acquis communautaire; видання його з порушенням вимог законодавства або без урахування практики Європейського суду з прав людини, зокрема акт: порушує чи обмежує встановлені законом права, свободи й законні інтереси громадян, підприємств, установ та організацій або покладає на них не передбачені законодавством обов'язки; виходить за межі компетенції органу, що його видав [1].

Правова експертиза може бути: а) внутрішня й зовнішня ; б) загальна й спеціальна; в) одноособова й групова (залежно від кількості експертів); г) первинна, повторна, додаткова, контрольна ; ґ) обов'язкова й добровільна ; д) офіційна й неофіційна.

Повноваження щодо здійснення внутрішньої правової експертизи актів, зазвичай, закріплюються за відповідними структурними підрозділами апарату місцевої ради та її виконавчого комітету або за виконавчими органами місцевих рад (юридичним департаментом, управлінням, відділом) або окремою посадовою особою. У разі необхідності можуть залучатися фахівці з інших установ (наукових, навчальних тощо), які проводять

зовнішню експертизу [2].

Завданнями правової експертизи як правило, є: а) повне й об'єктивне дослідження підготовленого проекту, виходячи з принципу поєднання місцевих, загальносуспільних та загальнодержавних інтересів, основних засад побудови правової системи; б) визначення ступеня відповідності правових приписів об'єктивним та суб'єктивним закономірностям, притаманним суспільним відносинам, що становлять предмет регулювання даного нормативно- правового акта; в) урахування попередньої та поточної практики нормативного регулювання даної або аналогічної сфери суспільних відносин в Україні та за кордоном; г) максимальне залучення та використання в експертному дослідженні наявної наукової інформації, статистичних та інших даних, докладне обґрунтування положень, що наводяться [3].

За результатами правової експертизи складається експертний висновок, який повинен містити такі відомості : а) відповідність предмета правового регулювання компетенції відповідного органу, посадової особи місцевого самоврядування; б) відповідність змісту проекту нормативно-правового акта вимогам чинного законодавства України ; в) відповідність форми і тексту проекту правового акта правилам нормопроектувальної техніки; г) відомості про наявність корупціогенних факторів та рекомендації стосовно їх усунення; ґ) пропозиції щодо приведення проекту нормативно-правового акта до відповідності з чинним законодавством України (у разі необхідності) [4] . Із вступом в дію Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» 1 січня 2009 р. в нашій державі буде запроваджено здійснення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. З прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» створено законодавчі передумови для запровадження та здійснення антикорупційної експертизи. Так, відповідно до положень частини першої статті 13 цього Закону з метою виявлення у проектах нормативно-правових актів норм, що можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення спеціально уповноважений

орган (особа) з питань антикорупційної політики проводить антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів [3].

Як відомо, на сьогодні таким органом (особою) в Україні є Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики. Відповідно до Положення про нього, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2009 року № 410, Урядовий уповноважений наділений повноваженнями щодо проведення системного аналізу законодавства з метою виявлення норм, реалізація яких може призвести до корупційних проявів, з підготовкою пропозицій щодо розроблення проектів нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції, проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів та підготовка висновків за її результатами [4]. Основними завданнями антикорупційної експертизи є аналіз положень нормативно-правових актів для визначення повноти та системності врегулювання відносин у відповідній сфері, внутрішньої узгодженості, доступності для розуміння, виявлення колізій законодавства, а також наявності чи відсутності положень, які сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, надання рекомендацій щодо їх усунення з метою запобігання виникненню наслідків корупційного характеру.

Слід звернути увагу на те, що найбільш типові корупціогенні чинники та можливі способи їх усунення (нейтралізації) визначатимуться у Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів (далі – проект Методології), яка незабаром має бути затверджена Урядом.

Так, проектом Методології визначається поняття корупціогенного чинника — здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності), самостійно чи у взаємодії з іншими нормами створювати ризик вчинення корупційних правопорушень.Проектом Методології передбачається, що під час проведення антикорупційної експертизи здійснюватимуться виявлення та оцінка таких корупціогенних чинників:

- невиправдане встановлення чи надмірне розширення дискреційних повноважень органів публічної влади, службових та посадових осіб;
- встановлення (закріплення) надмірних (невиправдано завищених) вимог до фізичних та юридичних осіб, що реалізують суб'єктивні права і юридичні обов'язки у взаємодії з органами публічної влади;
- відсутність або нечіткість адміністративних процедур;
- відсутність чи недоліки конкурсних (аукціонних) процедур;
- нечітке визначення функцій, обов'язків, прав і відповідальності, службових та посадових осіб.

Крім того, проектом Методології також передбачаються способи ліквідації корупціогенних чинників в залежності в їх типу, може йти мова про повне виключення дискреційного повноваження з нормативно-правового акта, обмеження його об'єму, зниження рівня і обсягу встановлених відносно фізичних і юридичних осіб вимог, юридичних обов'язків і заборон, удосконалення юридичної процедури тощо [5]. За підставами для проведення правова експертиза може бути первинною, повторною, додатковою і контрольною.

Первинна правова експертиза проводиться вперше згідно з визначеним порядком. Повторна правова експертиза проводиться вдруге, в межах предмета первинної експертизи або згідно з новим предметом за наявності обгрунтованих зауважень розробників або інших учасників процесу розгляду проекту нормативно-правового акта щодо висновку первинної експертизи. Повторна правова експертиза може проводитися експертом або групою експертів, які виконували первинну експертизу, чи іншим експертом або групою експертів [6].

Додаткова правова експертиза проводиться в разі внесення до проекту нормативно-правового акта у процесі його доопрацювання істотних змін і доповнень, а також у разі зміни соціально-економічних відносин, що становлять предмет правового регулювання даного проекту. Додаткова правова експертиза проводиться, як правило, тим же експертом або тією ж групою експертів, які проводили первинну експертизу.

Контрольна правова експертиза проводиться за наявності істотних розбіжностей між висновками первинної та повторної експертизи щодо проекту нормативно-правового акта. Контрольна правова експертиза завжди проводиться новим експертом або групою експертів.

Необхідність проведення правової експертизи, зумовлена в першу чергу вимогами Основного закону України, а саме – частини другої статті 19 Конституції України, згідно якої: органи місцевого самоврядування та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [7].

Отже, для забезпечення дії в Україні принципу верховенства права, що проголошено Основним законом України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи покликані додержуватись вимог законодавства, а правова експертиза актів є одним із способів для забезпечення даного принципу в дії. Як свідчить аналіз нормативно-правових актів України, правове регулювання в Україні здійснюється певною мірою хаотично і безсистемно. Це створює передумови для «конструювання» посадовцями вигідних для себе владних повноважень або створення можливостей діяти на власний розсуд. Навіть якщо правове регулювання здійснюється, як може здатися на перший погляд, на належному рівні, воно досить часто містить істотні прогалини, що дозволяє деяким посадовцям зловживати відсутністю повного і однозначного визначення меж їхніх повноважень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України N 254к/96-ВР від 28.06.1996р.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985р. ратифікована Законом України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» N452/97-ВР від 15.07.1997р.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» N 280/97-ВР від 21.05.1997р.
4. Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» 1 січня 2009 р.
5.Наказ Міністерства юстиції України N 1380/5 від 23.06.2010р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних норм»
6.Регламент Вінницької міської ради, затвердженою рішенням ради №8 від 10.05.2006р.
7.РибіковаГ.В. Види правової експертизи нормативно-правових актів України / Г.В. Рибікова // Юридичний вісник, № 4(9)2008. – С. 74-77.

СЕКЦІЯ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Ваколюк О.С. *, ПБ-12-1,*
Національний Університет Податкової Служби України,
науковий керівник: Ляшук О.М., асистент кафедри кримінального права, криміналістики і процесу НУПС України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРОВАДЖЕНЬ НА ПІДСТАВІ УГОД В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Еволюційний поступ, спрямований на гуманізацію та демократизацію кримінального процесу України, втілено у прийнятому 13 квітня 2012 року Кримінальному процесуальному кодексі України.

У цьому нормативно-правовому акті закріплено багато нових для українського кримінального процесу інститутів, зокрема «слідчий суддя», «розумні строки», суттєво розширено умови для забезпечення рівності сторін, оптимізовано систему запобіжних заходів, а також запроваджено угоди в кримінальному провадженні.

Хоча, медіація є найбільш ефективною формою вирішення позасудових спорів у світовій практиці, не потрібно забувати що даний інститут був запозиченим і потребує подальшого дослідження та удосконалення для цілковитої імплементації та пристосування до судової системи України.

Укладена до постановлення вироку угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим не відповідає принципу «презумпції невинуватості особи», згідно з ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, а також ч. 1 ст. 62 Конституції України.

Угоди про примирення, суперечать вище названому принцепу, адже особа визнає себе винною у скоєнні злочину або погоджується відшкодувати шкоду завчасно, без права судового захисту власних інтересів та доведенні своєї невинуватості. Особливі застереження щодо реалізації нормгл. 35 КПК виникають, якщо брати до уваги, скажімо, суб’єктивний фактор абоможливу упередженість прокурора, який може вплинути на підозрюваного

абообвинуваченого.

Стаття 469 КПК України визначає суб'єктів ініціювання та укладення угоди.Угода про примирення може бути укладена як за ініціативи потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого та їх захисників і представників, так і за допомогою інших осіб, погоджених сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). Чітких вимог до так званих інших осіб, погоджених сторонами кримінального провадження, КПК України не визначає.

За таких обставин, медіаторами можуть бути залученні особи з відсутніми певними моральними та освітніми якостями, що може призвести до не зовсім коректних та адекватних дій самого медіатора.

До шляхів вирішенням даної проблеми можна віднести:

— здійснення спеціальної підготовки для медіаторів;

— створення бази даних з відібраними медіаторами;

Варто звернути увагу на суперечливість думок, щодо можливості зупинення строків досудового розслідування на час здійснення медіації, а також на важливість виконання повною мірою процесуальним прокурором повноважень, наданих йому відповідно до ч. 1 ст. 474 КПК України щодо відкладення направлення до суду обвинувального акта з угодою про визнання винуватості до завершення проведення певних слідчих дій, необхідних для фіксації доказів, які з часом можуть бути втрачені.

Адже факт ініціювання укладення угоди може ініціюватися стороною захисту, підозрюваним чи обвинуваченим для затягування розслідування з метою недопущення належного збору доказів та можливістю звільнення від перебування під вартою через сплив строків.

Норма ч. 8 ст. 474 КПК України про недопущення повторного звернення з угодою в одному кримінальному провадженні є невиправданою, оскільки навіть неправильна кваліфікація злочину органом розслідування або інші обставини можуть бути підставою для цього.

Причинами такого стану справ могли бути поспішність чи недостатня виваженість прийнятих рішень процесуальними прокурорами. Проте в цих

випадках право повторного звернення до суду з угодою виключається. Тому доцільно передбачити можливість повторного зверненнядо суду із угодою після усунення порушень, визначених ч. 7 ст. 474 КПК України.

Також вартий уваги аспект розширення дискреційних повноважень судді та прокурора, що дає можливість припустити появу таких негативних явищ, як зловживання службовим становищем, що, в свою чергу, може призвести до поширення корупційних схем у сфері судочинства.

Існує реальна необхідність у напрацювані практики належного виконання вимог КПК України щодо застосування угод в кримінальному процесі, як органами досудового розслідування, так і судами, оскільки на даний час частка розглянутих судами справ на підставі угод надто мала і не відповідає меті запровадження цих спрощених процедур кримінального процесу – максимальному розвантаженню органів слідства і судів.

Вирішенню цієї проблеми має сприяти відповідно до ч. 7 ст. 469 КПК України активна правова позиція процесуальних прокурорів, органів досудового розслідування, а також адвокатів і судів, як у конкретних кримінальних провадженнях, так і під час вивчення практики застосування угод, вироблення відповідних методичних рекомендацій та роз’яснень, спрямованих на одностайне виконання вимог Глави 35 КПК України.

Проте, не варто забувати про аргументи, що свідчать на захист інституту угод, слід відзначити такі позитивні моменти як:

— наближення вітчизняного законодавства до євростандартів, за рахунок введення альтернативи покарання відбувається його гуманізація;

— спрощення процедури судового розгляду;

— економія витрат державного бюджету;

— сприяння атмосфері ресоціалізації у сфері обвинувачення;

— гарантування реалізації основних прав і свобод громадян;

— можливість для потерпілого оперативніше отримати належну компенсацію заподіяної шкоди;

— підозрюваний матиме змогу бути звільненим від кримінальної відповідальності чи отримати більш м’яке покарання.

Як висновок потрібно зазначити, що стан застосування положень Кримінального процесуального кодексу України щодо провадження на підставі угоди про примирення та угоди про визнання винуватості свідчить про певні проблеми, які потребують як практичного, так і законодавчого вирішення.

Цей новий кримінальний процесуальний інститут необхідно максимально деталізувати, щоб зменшити можливість різних зловживань під час процедури медіації. Залишається актуальним питання прийняття спеціального Закону України «Про медіацію», яким слід визначити принципи медіації; вимоги до медіаторів, їх права, обов'язки, відповідальність; порядок медіації (її стадії); строк проведення медіації та виконання угоди про примирення; підстави припинення медіації тощо.

Проте не варто не враховувати і позитивну сторону щодо особливостей кримінального провадження на підставі угод.

Універсальність інституту угод, зможе допомогти знаходити компроміс між обома сторонами провадження за рахунок переосмислення скоєного правопорушення підозрюваним чи обвинуваченим, знайти причини вчинення правопорушення, можливі шляхи подолання негативних наслідків та сприятиме демократичному вирішенні питань і більш лояльному підході до підозрюваного та обвинуваченого.

Список використаної літератури:

1. Савін М. М. Угоди про визнання винуватості та про примирення за кримінальним процесуальним кодексом України / М. М. Савін // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. - №1 (34). - с.98-105.

2. Карпенко М. І. Угода про примирення у кримінальному процесі / М. І. Карпенко // Юридична наука. Кримінальне процесуальне право. – 2013. - № 6. – с. 69 – 77.

3. Александренко О.В. Інститут угоди про примирення у кримінальному процесі України / О.В. Александренко // Юридична наука. Кримінально процесуальне право. – 2013. - № 2. – с. 95 – 103.

Ваколюк С.М., *доктор філософії в галузі права*
Вінницький інститутУніверситету «Україна», м. Вінниця

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційногоправопорушення, підлягають відшкодуванню в установленому законом порядку. Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідоквчинення корупційного правопорушення, можуть бути скасовані органом абопосадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповіднихактів, рішень, або визнані незаконними в судовому порядку за заявоюзаінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи,прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування.

Правочин, укладений внаслідок корупційного правопорушення, є нікчемним.Фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчиненнякорупційного правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди,збитків, мають право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди вустановленому законом порядку. Стратегічним напрямом протидії корупції слідвизначити посилення діяльності, спрямованої на виявлення корупційнихпроявів, та забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності.

Законом України «Про запобігання корупції» змінено системуадміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, яка діялавідповідно до Закону України «Про боротьбу з корупцією» та чітко розмежовановимоги до застосування кримінальної та адміністративної відповідальності заскоєння корупційного діяння.

За вчинення корупційних правопорушень особи, уповноважені на виконання функцій держави, притягаються у встановленому законом порядку до:

- кримінальної;
- адміністративної;

• цивільно-правової;

• або дисциплінарної відповідальності (стаття 18 Закону).

Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчиненнякорупційних правопорушень, у триденний строк з дня набрання відповіднимрішенням суду законної сили заносяться до Єдиного державного реєстру осіб,які вчинили корупційні правопорушення.

В абзаці 4 ст. 1 Закону «Про запобігання корупції», наведено визначеннякорупційного правопорушення, а саме як умисного діяння, що містить ознакикорупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону,за яке законом установлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову тадисциплінарну відповідальність [1].

Абзац 5 цієї ж статті цього ж Закону розкриває ознаки корупції:

використання особою, зазначеною в частині першій статті 4 цього Закону,наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метоюодержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такоївигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій статті 4 цього Закону,або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цюособу до протиправного використання наданих їй службових повноважень тапов'язаних із цим можливостей [1].

Згідно, зі ст.22 вище зазначеного Закону особам, зазначеним у частиніпершій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», забороняєтьсявикористовувати свої службові повноваження або своє становище та пов‘язані зцим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи іншихосіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майноабо кошти в приватних інтересах. Загалом розділ IV Закону України «Прозапобігання корупції», встановлює відповідальність про запобіганнякорупційним та пов‘язаним з корупцією правопорушенням.

Розділ XI Закону України «Про запобігання корупції»,встановлює відповідальність за корупційні або пов‘язані з корупцієюправопорушення та

усунення їх наслідків, а саме: Ст. 65. відповідальність закорупційні або пов‘язані з корупцією правопорушення. За вчиненнякорупційних або пов‘язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені вчастині першій статті 3 цього Закону, притягаються до кримінальної,адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності увстановленому законом порядку. У разі вчинення від імені та в інтересахюридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або успівучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексомУкраїни, застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Особа, якавчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов‘язане зкорупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено нанеї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатисяпевною діяльністю, пов‘язаними з виконанням функцій держави або місцевогосамоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягаєпритягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому закономпорядку.

Ст. 66. ЗУ «Про запобігання корупції», наголошує на відшкодуваннізбитків, шкоди, завданих державі внаслідок вчинення корупційногоправопорушення, збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчиненнякорупційного або пов‘язаного з корупцією правопорушення, підлягаютьвідшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, вустановленому законом порядку [1].

Згідно глави 13-а Кодексу України про адміністративніправопорушення встановлена адміністративна відповідальність за наступніправопорушення:

- порушення обмежень щодо використання службового становища (ст.172-2)

- пропозиція або надання неправомірної вигоди (ст.172-3)

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами

діяльності (ст.172-4)

- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка

(пожертви) (ст.172-5)

- порушення вимог фінансового контролю (ст.172-6)

- порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (ст.172-7)

- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку звиконанням службових повноважень (ст.172-8)

- невжиття заходів щодо протидії корупції (ст.172-9) [3].

Згідно Кримінального кодексу України службових осіб може бутипритягнуто до кримінальної відповідальності за :

- самовільне присвоєння владних повноважень або званняслужбової особи (ст.353)

- підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використанняпідроблених документів, печаток, штампів (ст.358)

- зловживання владою або службовим становищем (ст.364)

- зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особиприватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст.364-1)

- перевищення влади або службових повноважень (ст. 365)

- перевищення повноважень службовою особо юридичної особи приватного

права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 365-1)

- зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 366)

- службова недбалість (ст. 367)

- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигодислужбовою особою (ст. 368) [2].

В ч. 3 ст. 18 КК України надано визначення службових осіб, якібезпосередньо і притягуються до відповідальності за правопорушення,зазначені в нормативно-правових актах України [2].

Прийнятий антикорупційний закон істотно посилив відповідальність закорупційні діяння та став одним із найбільш революційних документів, якийухвалила Верховна Рада. Цей документ стане поштовхом до боротьби зкорупцією в Україні. Головне, щоб антикорупційний закон знайшов своєпрактичне застосування в органах влади та мав широку підтримку середгромадян. Раніше корупціонери обходилися протоколами про адміністративнувідповідальність та лише сплачували штраф. Відтепер за всі корупційніправопорушення передбачена кримінальна відповідальність. Ще однієюнадзвичайно важливою новацією стало надання можливості нашим громадянповідомляти органи влади про корупцію в анонімному порядку. Дуже багатогромадян не повідомляють про факти корупції, побоюючись подальшого тискуна них. Окрім зазначеного, цей закон передбачає зобов‘язання українськимибанками надавати інформацію податковим органам щодо вказаних у декларації відомостей при проведенні їх перевірки. Водночас органи державної фіскальноїслужби та Військові служби правопорядку позбавляються повноваженьскладання протоколів про адміністративні корупційні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про запобігання корупції» , від 04.03.2015 р.
2. Кримінальний кодекс України, зі змінами і доповненнями в редакції від 02.03.2015 р.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення, зі змінами і доповненнями в редакції від 02.03.2015 р.

Тимченко О. В., *експерт*
Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
при УМВС України в Миколаївській області

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ СЛІДЧОГО ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, В СФЕРІ ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ

Стан довкілля нашої держави – це одна з передумов її всебічного розвитку як заможної держави, здоров’я її населення, та збереження природних багатств для майбутніх поколінь.За оцінками фахівців нинішню екологічну ситуацію на території України в цілому можна охарактеризувати як вкрай напружену [1, с. 118].Враховуючи європейський інтеграційний курс

нашої держави, необхідно запроваджувати у практику світові стандарти, вимоги ЄС щодо екологічної безпеки. Головною посадовою особою в процесі розслідування кожної кримінальної справи є слідчий, він здійснює керівництво слідчо-оперативною групою при проведенні огляду місця події, проводить слідчі дії, призначає експертизи тощо. Саме від професійних якостей слідчого, його спеціальних знань в галузі розслідуваної справи залежить повне, всебічне та об'єктивне розслідування екологічного злочину.

Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів досліджували: В.Д. Арсеньєв, Р.С. Бєлкін, П.Д. Біленчук, В.А. Журавель, О.М. Зінін, А.В. Іщенко,Б.Є Лук'янчиков, Є.Д. Лук'янчиков, Шляхов, І.Я. Шумило, та інші вчені.

В даній статті розглядається питання використання спеціальних знань слідчим саме при розслідуванні злочинів, пов'язаних з забрудненням моря, що є недостатньо розробленим.

З прийняттям нового Кримінального кодексу України з'явилось поняття злочинів проти довкілля, зокрема, ст. 243 передбачає кримінальне покарання за забруднення моря [2]. Слідчий при розслідуванні даної категорії злочинів повинен володіти спеціальними знаннями, враховувати закони логіки, психології, криміналістичну тактику та методику, вміти орієнтуватися та вибирати найбільш оптимальний спосіб розслідування. Такий підхід об'єктивно відображено в підручнику під редакцією Р.С. Бєлкіна: «Расследование преступлений – процесс творческий, в нем нет места схематизму, непродуманным аналогиям, подражаниям, скороспелым решениям» [3, с. 690].

Під час розслідуванні кожного злочину, пов'язаного з забрудненням морського середовища, слідчому необхідно використовувати спеціальні знання у сферах: 1) екології, метрології, екологічного правата інших галузей знань (наукові знання); 2) прав та обов'язків членів екіпажу судна, порядку перевезень судном шкідливих речовин, маршрут суден, нормативно-правові документи в цій галузі тощо (юридичні знання у сфері судноплавства); 3) специфіку проведення розслідування даної категорії справ

(вузькопрофільні професійні знання слідчого).

Слідчий використовує спеціальні знання як самостійно, так і з допомогою спеціалістів. Слід зазначити, що переоцінка своїх можливостей слідчим в галузі застосування спеціальних знань, може привести до істотних помилок. Тому, слідчомунеобхідно залучати спеціалістів.Якщо у нього є сумніви щодо їх компетенції, то краще проконсультуватись з іншим фахівцем.Крім того, слідчий повинен володіти англійською та іншими іноземними мовами, з метою вільного спілкування з іноземцями, які фігурують в розслідуваному злочині. Це передусім пов'язано з тим, що неможливо ефективно провести слідчі дії, аналізуючи інформацію лише через перекладача.

Також, заслуговує на увагу питання розмежування використання спеціальних знань слідчим та спеціалістом, у зв'язку з необхідністю підвищенням якісного показника їх співпраці. Слідчий використовує спеціальні знання на всіх етапах розслідування, а спеціаліст консультує у вузькій сфері знань, коли на це є потреба слідчого, а також здійснює експертне обслуговування слідчих дій (фіксація, виявлення слідової інформації тощо). Таким чином, спеціальні знання слідчого (на відміну від спеціаліста) торкаються всіх аспектів розслідування екологічного злочину. Специфікою розслідування злочинів у сфері забруднення моря є те, що в процесі огляду місця події та при проваджені слідчих дій необхідно залучати спеціалістів різних напрямків діяльності (проведення фотографування,вилучення слідів, відбір зразків, імітаційного моделювання тощо).

В розслідуванні екологічних злочинів пов'язаних з забрудненнями моряповинні бути задіяні ті слідчі, які спеціалізуються на розслідуванні даної категорії справ та володіють спеціальним знаннями у той мірі, що необхідно для ефективного проведення розслідування. Це передусім потрібно для: 1) адекватного сприйняття та аналізу інформації, що надходить від спеціаліста; 2) здатності організовувати та координувати дії спеціалістів, направляти їх у необхідно русло; 3) виявляти недоліки в роботі спеціаліста;

4) призначати лише ті види експертиз, які доцільні та мають доказове значення [9, с. 390]; 5) компетентно проводити слідчі дії; 6) оцінювати зібрані докази згідно критеріїв достовірності, повноти та всебічності; розставляти в них пріоритети для подальшого розслідування.

Володіння спеціальними знаннями слідчим потрібно йому на всіх стадіях досудового розслідування: при огляді місця події виявляти необхідну слідову інформацію, будувати об'єктивні версії злочину; при проведенні слідчих дії вибирати найбільш ефективні криміналістичні прийоми, оцінювати отриману інформацію (наприклад, як можливо оцінити покази капітана судна без знань у сфері судноплавства); при призначенні судових експертиз - призначати лише ті експертизи, які доцільні, не загромаджувати справу «зайвими експертизами» [4, с. 690]; при підготовці справи до судового розгляду – оцінювати докази з точку зору крітеріїїв об'єктивності, повноти та законності.

Таким чином, різнопланові міжгалузеві спеціальні знання слідчого повинні використовуватися на кожному етапі розслідування.

Слідчий при розслідуванні екологічних злочинів, пов'язаних з забрудненням морського середовища, використовує спеціальні знання самостійно з метою адекватного аналізу інформації, яка надходить від спеціалістів, при призначенні конкретних експертиз та формуванні питань до них, проведені слідчих дій, оцінки зібраної доказової бази щодо її законності, обґрунтованості та повноти. Спеціаліст допомагає слідчому, використовуючи більш глибокі знання у вузький сфері діяльності. Чітка співпраця слідчого зі спеціалістами під час розслідування злочинів дозволить максимально якісно сформувати доказову базу. Слід зазначити, що лише ефективний механізм розслідування даної категорії злочинівстворить передумови щодо попередження забруднення морського середовища у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Одерій О. В. Розслідування злочинів проти довкілля: способи негативного впливу на природне середовище / О. В Одерій // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2013. – вип. 660 – С. 118–122.

2. Кримінальний кодекс України та Кримінально-процесуальний кодекс України / – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – 603 с

3. Криминалистика : учеб. для вузов [Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинська Є. Р.] ; под. ред. Р. С. Белкина. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – 990 с.

4. Тимченко О. В. Удосконалення процедури збору доказової бази розслідування екологічних злочинів у сфері забруднення морського середовища / О. В. Тимченко, І. В. Дмитриченко // Науково-аналітичний журнал «Митна справа». – Львів, 2014. – №6 (96), ч. 2, к. 2. – с. 385-391.

СЕКЦІЯ 7 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Білоус І.М., *к.ю.н, доцент*
кафедри психології, соціології та права
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Міжнародне право, як об'єктивно існуюча категорія базується на взаємному визнанні його суб'єктами певної системи фундаментальних правових актів, затверджених міжнародними організаціями. Без такого визнання була б неможливою побудова міжнародних відносин на правових засадах. Одним із таких основоположних документів є Декларація про принципи міжнародного права. У ній регламентуються ті принципи міжнародного права, які є спільними для усіх держав світу і застосовуються при міжнародній співпраці, а також з метою вирішення конфліктів. Проте геополітична ситуація у світі є доволі складною і багатогранною. Тому досить часто спостерігається порушення загальновизнаних принципів міжнародного права у конкретних політичних ситуаціях.

Декларація про принципи міжнародного права — міжнародний документ, важливий з точки зору основ міжнародного права нормативно-правовий акт, в якому визначено основні принципи міжнародного права, яких необхідно дотримуватись державам задля досягнення загальної стабільності у світі та сталого розвитку окремих держав та світового співтовариства в цілому.

В даній Декларації визначено 7 основних принципів міжнародного права [1].

Дана Декларація була прийнята на фоні «холодної війни» між СРСР і США. Її необхідність була продиктована загрозою Третьої світової війни та регулярно виникаючими конфліктами між країнами соціалістичного та капіталістичного блоків. Її прийняття стало своєрідним свідченням небажання ключових гравців світової політики до відкритої боротьби

військовими методами. Крім того, Декларація не лише визначила правила гри між СРСР і США, а і стала тим документом, який створив концептуальні засади співробітництва між усіма державами світу, регламентував ключові правила поведінки на міжнародній арені.

Проте станом на сьогоднішній день, більшість з існуючих принципів міжнародного права виконуються у неповній мірі. Розглядаючи принцип незастосування сили або загрози силою, варто зауважити, що на практиці він часто ігнорується рядом країн світу. Зокрема, Сполучені Штати протягом останнього десятиліття застосовували військову силу для повалення правлячих режимів в Афганістані та Іраку. Щодо Іраку навіть не було Резолюції Ради Безпеки ООН про необхідність розпочати військові дії. Приводом для війни стала заява про наявність в Іраку зброї масового знищення, що в результаті не підтвердилося. У 2011 році війська НАТО проводили активні бомбардування Лівії, що сприяло поваленню режиму Муаммара Каддафі. Загроза силою є менш агресивним, але більш розповсюдженим явищем на світовій політичній арені. Найбільш довготривалий конфлікт у даному плані існує між Північною та Південною Кореєю, які постійно знаходяться у стані взаємної військової загрози. Влітку 2012 року це призвело до прикордонних ракетних обстрілів. З боку США постійно лунають погрози щодо застосування сили проти Ірану. В свою чергу, Президент Ірану неодноразово заявляв про необхідність ліквідації Ізраїлю, як незалежної держави та виселення євреїв з Палестини. Це твердження у різній мірі підтримується іншими державами Близького Сходу та країн Магрибу.

Принципи територіальної цілісності держав і невтручання у внутрішні справи також ігноруються у багатьох випадках. Азербайджан має заморожений конфлікт з Вірменією у Нагірному Карабасі. Це призводить до періодичних взаємних погроз щодо початку нової війни лідерами даних країн. Французькі війська часто використовуються для придушення конфліктів у своїх колишніх колоніях (Мавританії, Малі, Кот-д'Івуарі). У 2008 році Грузія розпочала бойові дії проти невизнаних Абхазії та Південної

Осетії, що призвело до п'ятиденної російсько-грузинської війни. Досі актуальними є міжетнічні конфлікти у Боснії і Герцеговині та Косово, що викликані агресією НАТО проти Югославії у 1990-2000-х роках.

Також, агресія Російської Федерації проти України є грубим порушенням загальновизнаних норм та основоположних принципів міжнародного права, у тому числі його імперативних норм jus cogens, брутальним нехтуванням міжнародних зобов'язань, взятих Російською Федерацією за Статутом ООН, Гельсінським Заключним Актом НБСЄ та іншими міжнародними договорами і домовленостями.

Враховуючи складність політичних процесів та необхідності досягнення стабільності у світі необхідно відпрацювати дотримання механізмів принципів міжнародного права. Для цього необхідно, щоб країни, які найбільше піднімають питання дотримання права (США, Франція, Великобританія, Російська Федерація) самі виконували його норми, що далеко не завжди відповідає дійсності, враховуючи їх участь у ряді сумнівних щодо їх цілі та методів міжнародних конфліктах.

Список використаних джерел:

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуютьсядружніх відносин і співробітництва міждержавами відповідно до СтатутуОрганізації Об'єднаних Націй: Декларація, Міжнародний документ від 24.10.1970//[Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_569

Вербицька Т.А., *ПЗ-21-13,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник:доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ НЕВИЗНАНИХ АБО ЧАСТКОВО ВИЗНАНИХ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Останнім часом актуалізувалася проблема визнання нових державних утворень. В зв'язку з цим серед науковців з міжнародного права та політиків активно почали обговорюватися деякі проблеми - основні критерії визнання держав; політичні та правові аспекти виникнення нової держави як суб'єкта міжнародного права; яким чином впливає (і чи впливає взагалі) на статус

нової держави часткове визнання її міжнародною спільнотою.

Отже, насамперед постає питання, що таке міжнародно-правове визнання? Загалом в юридичній літературі існує декілька визначень. Так, М.О. Ушаков вважає, що «визнання - це односторонній добровільний акт держави, в якому прямо чи опосередковано вона повідомляє або про те, що розглядає іншу державу як суб'єкт міжнародного права і має намір підтримувати з нею офіційні відносини, або про те, що вважає владу, яка встановлена неконституційним шляхом в державі чи на частині її території, досить ефективною для того, щоб виступати в міжнародних відносинах як представник цієї держави чи населення відповідної території».Ще одне визначення. Міжнародно-правове визнання - «інститут, на основі якого існуючі держави або міжнародні організації встановлюють офіційні або неофіційні, повні або не повні відносини з новими суб'єктами міжнародного права»[1].

Як бачимо, наведені визначення міжнародно-правового визнання суттєво відрізняються одне від одного, що певною мірою свідчить про розпливчату сутність зазначеного поняття. До сьогодні єдності в цьому питанні серед юристів-міжнародників не існує, можливо через те, що визнання нових держав дуже тісно пов'язане з політичною складовою, тобто з досить динамічними геополітичними інтересами країн, в тому числі й за рахунок нових державних утворень.

Існують дві основні теорії щодо сутності та юридичного значення визнання держав: конститутивна і декларативна.

Конститутивна теорія передбачає, що нова держава стає суб'єктом міжнародного права лише внаслідок визнання її іншими державами. Відповідно до декларативної теорії - держава отримує міжнародну правосуб'єктність самим фактом свого існування, а визнання лише констатує зазначену правосуб'єктність.

Міжнародно-правове визнання, зазвичай, має дві форми: de-jure і de-facto. De-jure - повне остаточне офіційне визнання, яке свідчить про бажання сторони, яка здійснює визнання, встановити зі стороною, яка визнається,

дипломатичних відносин в повному обсязі. De facto - специфічна форма неповного тимчасового визнання. Визнання de facto може призводити до встановлення консульських відносин [2].

Загалом, «невизнані або частково визнані держави» - це політико територіальні утворення, які мають певні необхідні атрибути державності, але в той же час не мають повного або часткового визнання міжнародною спільнотою, а отже й не мають можливості виступати повноцінним суб'єктом міжнародного права.

Поява нових невизнаних або частково визнаних держав свідчить про нагальну необхідність вироблення єдиних принципів щодо інституту визнання новостворених держав з боку міжнародної спільноти. Відсутність єдиних міжнародних документів щодо врегулювання цих проблем, як правило, призводить до посилення напруги в окремих регіонах і наслідки можуть бути трагічними не лише для самих держав, а й для міжнародної безпеки в цілому.

Враховуючи те, що кожне нове державне утворення має власну історію виникнення, доцільно вивчати невизнані держави в контексті тих конфліктів, які й привели до появи нових держав. Аналізуючи ґенезу етнічного конфлікту, в результаті якого постала нова держава, можна визначити особливості кожного такого конфлікту та спрогнозувати перспективи зміни статусу невизнаної держави. Так, російський дослідник А. Г. Большаков виокремив ряд параметрів, необхідних для комплексного аналізу феномена невизнаної держави: 1) історія виникнення, аналіз етнічного або конфесійного конфлікту та основні етапи його розвитку; 2) ефективність переговорного процесу, посередництва, планів мирного врегулювання; 3) формування державності, економічної бази та господарського комплексу; 4) ступінь демократичності політичного режиму; 5) наявність/відсутність можливостей повернення невизнаної держави до складу метрополії або можливостей для існування як незалежної держави; 6) зацікавленість світових та регіональних гравців у зміні або збереженні статусу зазначеної невизнаної держави [3].

Відзначимо, що в міжнародному праві відсутні норми, які б обмежували право будь якої держави визнавати державне утворення, що виникло в результаті самовизначення. Наприклад, міжнародно-правове визнання держави de-facto можливе у формі підписання двосторонніх торгово-економічних договорів, договорів про гуманітарну допомогу, які визначають відносини між державами.

Водночас, історія виникнення та подальшого існування нових державних утворень свідчить про те, що феномен невизнаних держав не може досліджуватися виключно через поняття формальної юриспруденції, оскільки сам факт визнання, насамперед, є політичним актом. А форми і ступінь визнання визначаються вимогами реальної політики.

Отже, визнання нової держави, з одного боку є політичним актом, а з іншого - інститутом міжнародного права. На мою думку, сьогодні можна розглядати зазначену проблему лише в політичній площині, оскільки будь яка нова держава є результатом застосування права націй на самовизначення, що суперечить іншій правовій нормі - територіальній цілісності держав.

Сьогодні питання визнання або невизнання нових держав тісно пов’язано з поділом світу на глобальні сфери впливу. З огляду на це, деякі дослідники розглядають акт визнання через призму колективної безпеки і боротьби з міжнародним тероризмом. Зокрема, Е. Г. Ляхов зазначає: «З правової точки зору, визнання - це питання міжнародної дієздатності і міжнародної правоздатності конкретної держави. Якщо держави не визнають яку-небудь конкретну державу, а вона існує, мова повинна йти про те, що з точки зору міжнародної спільноти вона стає дієздатною відразу після створення, а ось правоздатною вона не може бути, оскільки не бере участь у відповідних міжнародних угодах і міжнародній співпраці [4].

Аналіз наукових досліджень щодо проблем визнання новостворених держав дає змогу виокремити деякі можливі критерії, за якими теоретично можна забезпечити визнання держав. До вже існуючих критеріїв, таких як етнічна однорідність регіону, що відокремився; історія питання щодо наявної дискримінації за етнічними чи релігійними ознаками; спроможність нової

держави існувати самостійно, а також чи було проголошення незалежності єдиним способом вирішення проблем існування певної групи людей у державі, від якої вона відділилася, можна додати ще кілька аспектів, а саме: 1) Чи була згода материнської держави на відокремлення її частини, або чи відбулося це відокремлення мирним шляхом?

2) Чи має новостворена держава власну політичну еліту, яка підтримується більшістю населення регіону і здатна управляти і контролювати власну територію?

3) Чи має нова держава власні владні (політичні) інститути, які зможуть забезпечити існування нового державного утворення?

4) Чи забезпечено юридичне узгодження (прийняття необхідної законодавчої бази) співіснування відокремленого регіону з материнською державою та іншими етнічними меншинами, які проживають на території, що відокремилася?

5) Чи можливе реальне забезпечення політики добросусідства з країнами - сусідами (регіональне співробітництво)?

Досить цікавою щодо невизнаних держав є монографія Деона Гелденхейса «Спірні» держави в світовій політиці», присвячена аналізу проблем невизнаних держав, історії їх виникнення, сучасних реалій існування та подальшої перспективи їх розвитку. Так, автор вводить до наукового обігу поняття «спірні» держави (contested states). Цим поняттям визначаються всі квазідержавні суб'єкти, які прагнуть формального визнання власної незалежності, однак з різних причин не можуть його отримати. Для автора «спірні» держави» - поняття більш широке, ніж невизнані держави, оскільки, на думку Гелденхейса, універсальний загально прийнятий критерій участі в співтоваристві держав, відсутній, а de- facto визнання окремих держав є частковим. Більше того, повністю невизнаних держав взагалі не існує, будь яка нова держава, що проіснувала деякий час, має свого «покрови теля», який належить до кола давно визнаних держав. Автор доводить, що міжнародна спільнота визнає або не визнає нові держави, керуючись власними доказами доцільності. Крім того, переважна

більшість сучасних нових держав виникла в результаті етноконфесійних конфліктів і сецесії, тому окремі країни відмовляються їх визнавати, піклуючись про власну територіальну цілісність [5].

Аналіз ситуації навколо невизнаних держав дав змогу зробити висновок про те, що визнання «спірної» держави, зазвичай, базується на політичних мотивах, а не на моральних або правових засадах. Подальша доля такої держави залежить від еволюції співвідношення сил, наявності ефективних, компетентних і зацікавлених у завершенні конфлікту, посередників, а також бажання сторін конфлікту йти на компроміси.

Список використаних джерел:

1.Игнатенко Г. В. и Тиунова О.И. - М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. - С. 256.
2.Електронний ресурс. - Режим доступу: http://www.advokat-didenko.com/glossary/253/
3.Большаков А.Г. Непризнанные государства постсоветского пространства в системе российских национальных интересов. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.politex.info/content/view/413/30
4.АшавскийБ., АнаньеваЕ. О вопросе признания государств. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://moldova.i-learn.co.uk/ru/article/ default.aspx/1252
5.Троицкий М.А. Цена непризнания. Международные процессы [Электронный ресурс]. - Т. 7. - 2009. - № 2. - С. 138-141. Режим доступу: http://www. intertrends.ru/ twenty/016.htm

Власюк І.А,. *ПЗ-21-13,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник:доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Національне (внутрішньодержавне) і міжнародне право є самостійними, але взаємопов'язаними системами права. Якщо національне право регулює відносини всередині країни, то за допомогою норм міжнародного права регулюються відносини між державами та іншими його суб'єктами, узгоджуються ці відносини, і лише в разі потреби забезпечуються колективним примусом. Як норми міжнародного права не мають безпосередньої дії в національному праві держав-учасниць міжнародного співтовариства, так і норми національного (внутрішньодержавного) права не застосовуються у міжнародно-правовій сфері.

Джерела міжнародного права — це зовнішня форма виразу норм та основних принципів міжнародного права.

Процес формування сучасної системи джерел міжнародного права засвідчує, що деякі з джерел міжнародного права свого часу відігравали суттєву роль у формуванні та розвитку міжнародного права.

Аналіз теорії та практики міжнародного права надає можливість скласти перелік тих джерел, які застосовуються на сучасному етапі розвитку міжнародного права. Найбільш загальновизнаним є перелік джерел міжнародного права, який міститься у ст. 38 Міжнародного Суду ООН. Відповідно основними джерелами міжнародного права є міжнародний договір та міжнародний звичай. Також роль джерела визнається й за загальними принципами права, хоча практика доводить, що загальні принципи права надто рідко застосовуються, отже, можуть розглядатись лише як допоміжні джерела. Крім того, до допоміжних джерел належать рішення міжнародних організацій та судових установ, а також доктрина міжнародного права.

Національне право служить своєрідним джерелом міжнародного права, оскільки норми міжнародного права створюються в результаті угоди між його суб'єктами - суверенними державами, переважно з метою задоволення національних інтересів.

Національне право визначає організацію і діяльність держави, її політику не тільки всередині країни, а й на міжнародній арені; через зовнішню політику і дипломатію затверджує правові норми і принципи, закріплені в моральній свідомості свого народу, вітчизняних нормативно-правових актах і тим впливає на міжнародне право.

Необхідність об'єднати потенціал двох систем (національної і міжнародної) у справі досягнення та охорони вищих цінностей людської цивілізації вимагає від зовнішньополітичної діяльності кожної держави привносити в міжнародне право успіхи національного права, з урахуванням яких воно оновлюється. Норми національного права, що відображають національні звичаї, традиції і є об'єктивними закономірностями соціального

буття, будучи трансформованими в норми міжнародного права, слугують джерелами міжнародного права, зокрема сприяють виникненню міжнародних звичаїв.

За структурою міжнародне право наближається до структури національної системи права (поділ на приватне і публічне, наявність галузей права - економічне, космічне, повітряне, морське, охорони довкілля, кримінальне право та ін.).

Міжнародне право, його норми і принципи визначають ідейну і нормативну основу національного права. Загальнолюдські принципи і норми, що містяться в міжнародному праві, вимагають від національного права, законів країни бути їх хранителями. Норми права, перш ніж стати частиною національного права, перевіряються на відповідність загальнолюдським цінностям, що містяться в міжнародному праві. Конституції ряду держав закріплюють основні принципи і норми міжнародного права, створюють юридичні гарантії того, що ці принципи і норми будуть враховані державними органами і посадовими особами у внутрішньому житті країни.

У процесі укладення державою різних міжнародних договорів (угод, конвенцій), підписання міжнародних декларацій, вступу в міжнародні організації (вступ України до РЄ) національне право збагачується за рахунок міжнародного. Прикладом зв'язку між національним і міжнародним правом є фундаментальна засада міжнародного права pacta sunt servanta ("договорів треба дотримуватися"). Застосування норм міжнародного права у внутрішньодержавній сфері зумовлене принципом сумлінного виконання міжнародних зобов'язань (bona fides), а також формулою статті 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів: "Учасниця не може посилатися на положення свого внутрішнього права як виправдання щодо невиконаного нею договору". За допомогою міжнародних договорів, угод відбувається уніфікація ряду галузей внутрішньодержавного права, тобто приведення до єдності правових норм, що діють у межах різних держав і державних утворень. Наприклад, держава за допомогою норм міжнародного права встановлює ширину територіального моря або стандарти охорони

навколишнього середовища чи прав людини, тобто у такий спосіб реалізує і конкретизує норми міжнародного права. Норми внутрішньодержавного права нерідко коригуються при вступі держав у міжнародні і європейські організації. Так, при вступі України до Ради Європи поряд з ратифікацією Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як обов'язкова умова була висунута ратифікація протоколу до конвенції про скасування норми, що санкціонує страту.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право. – Х.: «Одіссей»,2002.
2. Мироненко І.В. “Міжнародне приватне прво”/ навчальний посібник/ - К. 2011
3. Міжнародне право: підручник / Ліпкан В.А., Антипенко В.Ф., Акулов С.О. та ін../ аг. Ред.- В.А. Ліпкана.—К.: КНТ,2009.

Ткачук І.М.,*ПЗ-21-13,*
Вінницький інститут Університету «Україна», м. Вінниця,
науковий керівник: доктор філософії в галузі права Ваколюк С.М.

ПРАВОНАСТУПНИЦТВО УКРАЇНИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР

Правонаступництво– це перехід прав і обов’язків від одного суб’єкта міжнародного права до іншого. Правонаступництво має місце, коли в силу різних причин (розпаду, об’єднання тощо) утворюються нові держави і виникає необхідність з’ясувати, які права і обов’язки держав-попередниць переходять до новостворених держав.

Виділяють такі підстави правонаступництва:

• при об'єднанні існуючих держав;

• при поділі держав;

• при відокремленні частини держави;

• при переході частини території держави до іншої держави;

• при повному зникненні (ліквідації) однієї держави як суб'єкта міжнародного права і виникненні на її місці інших держав (наприклад, у 1949 р. виникли ФРН і НДР замість Німеччини; у 1991 р. при розпаді СРСР виникли нові незалежні держави, у тому числі Україна).

Міжнародні договори колишнього СРСР про кордони та їхні режими

торкаються інтересів усіх держав-правонаступниць. Відповідно до норм міжнародного права, наприклад принципу непорушності кордонів, п. 2а ст. 62 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., ст. 11 Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р., правонаступництво держав не торкається встановлених договором кордонів[6]. На підставі цього держави-наступниці повинні підтвердити державні кордони колишнього СРСР, що пролягають по їхній території, з третіми державами або фіксувати їх наступними договорами з прикордонними державами. Кордони між державами-наступниця-ми, згідно зі ст. 34 Віденської конвенції 1978 р., повинні збігатися зі старими межами адміністративно-територіального поділу СРСР[1]. Україна, наприклад, вирішує це питання згідно з нормами міжнародного права у ст. 5 Закону України про Правонаступництво України в такий спосіб: «Державний кордон Союзу РСР, що відмежовує територію України від інших держав, і кордон між Українською та Білоруською РСР, РРФСР, Республікою Молдова за станом на 16 липня 1990 р. є державним кордоном України»[3].

Прикладом практичного підходу України до вирішення питання про Правонаступництво двосторонніх міжнародних договорів є укладена в результаті обміну нотами угода від 10 травня 1995 р. між СІЛА і Україною про те, що основою двосторонніх угод, укладених між цими країнами, була ст. 34 Віденської конвенції 1978 р. У результаті подоговірного розгляду цього питання двома сторонами було вирішено, що одні договори застаріли, другі не можуть бути застосовані, а треті, зазначені в Додатку, розглядатимуться як чинні.

Після поділу СРСР на окремі незалежні держави виникли проблеми, пов'язані з правонаступництвом держав щодо державної власності, насамперед за кордоном, і державних боргів.Згідно з Договором про Правонаступництво щодо зовнішнього державного боргу і активів Союзу РСР від 4 грудня 1991 р., держави-правонаступниці СРСР(15 республік та СРСР як держава-попередниця), беручи до уваги принципи міжнародного права і настанови Віденської конвенції про Правонаступництво держав щодо

державного майна, державних архівів та державних боргів 1983 р., домовилися про те, що частка кожного з них у загальній сумі боргу та активів, яка визначається з урахуванням виробленого національного прибутку, експорту, імпорту та чисельності населення (агрегований показник) у 80-90-х рр., у відсотках дорівнює: РРФСР - 61,34; Україна - 16,37; Республіка Білорусь - 4,13; РеспублікаУзбекистан - 3,27; Казахська РСР - 3,86;Республіка Грузія - 1,62;АзербайджанськаРеспубліка - 1,64; Литовська Республіка - 1,41; Республіка Молдова - 1,29; Латвійська Республіка - 1,14; РеспублікаКиргизстан- 0,95;Республіка Таджикистан- 0,82; Республіка Вірменія - 0,86; Туркменістан - 0,70; Естонська Республіка - 0,62 (ст. 4). Договір набув чинності з моменту його підписання.30 грудня 1991 р. країни СНД уклали багатосторонню Угоду про майно колишнього Союзу РСР за кордоном. [2] 23 червня 1992 р. з моменту підписання набрала чинності Угода між Україною та Російською Федерацією про подальший розвиток міждержавних, відносин, ст. 13 якої передбачає передати Україні у власність частину майна колишнього СРСР за кордоном для дипломатичних іконсульських потреб.6 липня 1992 р. країни-учасниці СНД підписали Угоду про розподіл усієї власності Союзу РСР за кордоном, де у ст. 1 були підтверджені зафіксовані в Угоді 1991 р. частки країн СНД. Згідно зі ст. 2 Угоди застосування зазначених часток стосується не тільки нерухомої власності, що була в користуванні дипломатичних, консульських та інших представництв колишнього Союзу РСР, і рухомості, пов'язаної з обслуговуванням цих представництв, а також усіх видів інфраструктур і прибутків від їхньої експлуатації, прибутків від реалізації всіх різновидів власності, що належали колишньому Союзу РСР за кордоном; власності і прибутків від діяльності СРСР, а також юридичних осіб, які перебували під його юрисдикцією або контролем, а також усіх інших видів власності колишнього Союзу РСР за кордоном. Кожна сторона-учасник Угоди 1992 р. має право на самостійне володіння, користування і розпорядження належною, фіксованою часткою, що відійшла до неї від усієї власності колишнього СРСР, а також правом її виділення в натурі.

2 серпня 1992 р. набрала чинності підписана Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про реалізацію права на закордонну власність колишнього СРСР, у якій ще раз було закріплено право власності України на частку нерухомого майна обсягом 16,37%, а також визначені механізми та поетапність її передачі.

9 березня 1992 р. було створено Комісію для розгляду комплексу питань, пов'язаних із правонаступництвом щодо боргів та активів колишнього СРСР, у п. 2 якого передбачалося, що питання, пов'язані з правонаступництвом щодо боргів та активів колишнього СРСР, будуть вирішуватися на двосторонніх засадах. 9 жовтня 1992 р. глави держав СНД ухвалили рішення про припинення роботи Комісії. У результаті численних багатосторонніх і двосторонніхпереговорів та укладених угод між державами СНД Росія остаточно вирішила це питання для себе в односторонньому порядку. Відповідно до Указу Президента Російської Федерації «Продержавнувласність колишнього Союзу РСР за кордоном» від 8 лютого 1993 р. Російська Федерація як держава-продовжувач Союзу РСР перебрала на себе всі права на нерухому і рухому власність колишнього СРСР, що знаходиться за кордоном, а також виконання всіх зобов'язань, пов'язаних із використанням цієї власності. Всі питання щодо реалізації багатосторонньої Угоди про власність колишнього Союзу РСР за кордоном від 30 грудня 1991 р., укладеної країнами СНД, президентським Указом було доручено урядові Російської Федерації вирішувати на двосторонній основі [5].

10 лютого МЗС України заявило, що будь-які односторонні рішення Російської Федерації щодо визначення свого статусу як продовжувача СРСР суперечать нормам міжнародного права і призводять до порушення прав інших держав - суб'єктів колишнього СРСР. Враховуючи спроби Російської Федерації змінити в односторонньому порядку статус нерухомості колишнього СРСР за кордоном, МЗС України неодноразово нотами від 22 лютого 1993 р., 20 липня 1995 р. і 21 листопада 1997 р. зверталося до зарубіжних держав з проханням не здійснювати перереєстрації нерухомості колишнього СРСР за кордоном на ім'я Російської Федерації.

Надалі питання ліквідації державного зовнішнього боргу та активів СРСР уточнювались у двосторонніх угодах між Росією - з однієї сторони, Азербайджаном,Вірменією,Грузією,Казахстаном,Молдовою,Таджикистаном, Узбекистаном, Україною - з іншої. Російська сторона пропонувала так званий нульовий варіант, за якого всі активи та борги передавалися державами-спадкоємицями Російській Федерації (офіційної інформації про розмір як боргів, так і активів колишнього СРСР не існує).

Так, 9 грудня 1994 р. було підписано «Угоду між Україною і Російською Федерацією про врегулювання питань правонаступництва щодо зовнішнього боргу та активів колишнього Союзу РСР» за схемою «нульового варіанта». У ст. 3 Угоди зазначалося, що «Україна передає, а Російська Федерація приймає на себе зобов'язання щодо виплати частки України в зовнішньому державному боргу колишнього Союзу РСР за станом на 1 грудня 1991 р.». Ст. 4 визначала: «Для виплати частини зовнішнього боргу, закріпленого за Україною, Україна передає, а Російська Федерація приймає частку України в активах колишнього Союзу РСР за станом на 1 грудня 1991 р.». З моменту набрання Угодою чинності всі зазначені питання між Договірними Сторонами є цілком урегульованими (ст. 5). Але набрати чинності для України Угода може лише в разі ратифікації її Верховною Радою України. З цього питання Верховна Рада України прийняла 19 лютого 1997 р. Постанову № 86/97-ВР, в якій підтвердила, що Україна як повноправний правонаступник активів колишнього СРСР, набутих за безпосередньої участі українського народу, має повне право на наслідування частини активів і несення зобов'язань щодо сплати частини боргів колишнього СРСР. Згідно з Постановою, Верховна Рада України розгляне доречність прийняття Закону про ратифікацію зазначеної Угоди після отримання від уповноважених органів Російської Федерації інформації щодо: пооб’єктного складу, балансової та ринкової вартості власності колишнього СРСР за кордоном, підтвердженої висновками міжнародного аудиту; стану балансів Держбанку СРСР, Гохрану СРСР, Зовнішекономбанку СРСР, його філій та відділень за кордоном колишнього СРСР, МБЕС, М1Б,

закордонних банків, які перебували у власності колишнього СРСР, за станом на 1 грудня 1991 р., підтвердженого висновками міжнародного аудиту; обсягівзолотого запасу колишнього СРСР за станом на 1 грудня 1991 р.; обсягів та пооб'єктного складу діамантового фонду колишнього СРСР за станом на 1 грудня 1991 р.; обсягів і структури заборгованості країн-боржників СРСР за станом на 1 грудня 1991 р.,термінів та умов ліквідації такої заборгованості, а також її руху з 1 грудня 1991 р. до поточного часу. На сьогодні такої повної інформації щодо боргів та активів колишнього СРСР російською стороною не надано, що не дає змоги визначити не процентну, а реальну частку активів та боргів, що мали б належати Україні згідно з досягнутими домовленостями, які наведеш вище. Проблема чекає на її обґрунтоване, правове спільне вирішення [4].

Правонаступництво країн СНД щодо державних архівів СРСР відбувалося відповідно до норм міжнародного звичаєвого права і ст. 31 Віденської конвенції 1983 р., що знайшло своє відображення в положеннях Угоди про правонаступництво щодо державних архівів колишнього Союзу РСР від 6 липня 1992 р. Сторони визнали цілісність і неподільність архівів Російської імперії та СРСР, що знаходяться за межами їхніх територій. Учасники взаємно визнали перехід під їхню юрисдикцію архівів СРСР, які знаходяться на їхніх територіях. Учасники Угоди зобов'язалися забезпечувати відповідно до свого законодавства доступ дослідників до архівів і визнавати на своїх територіях юридичну силу довідок, виданих державними архівними закладами країн СНД.

Попри самопроголошення України державою-правонаступницею, ухвалення відповідного законодавчого акта та приєднання до Конвенції 1978 р., питання внутрішньодержавної чинності договорів колишнього Радянського Союзу і досі залишається відкритим.

Схвалена презумпція континуїтету хоча й сприяла з’ясуванню долі договірних зобов’язань екс-СРСР на початковому етапі незалежності, утім вона не спроможна дати однозначної відповіді на питання про їх чинність у довгостроковій перспективі.Практика ухвалення відповідних рішень

стосовно чинності окремих як двосторонніх інструментів (шляхом укладення відповідних домовленостей), так і багатосторонніх документів (шляхом нотифікації депозитаріїв про правонаступництво) може розглядатися двояко. З одного боку, названа практика може тлумачитися як фактично повторне підтвердження їх чинності, що має суто декларативне значення, а з іншого, як правовстановлююча, тобто така, що, по суті, ставить під сумнів практичну корисність самої презумпції континуїтету.

У зв'язку з цією суперечністю, на наш погляд, вбачається доцільним виходити з такого: відповідь на питання про застосовність усіх радянських угод, щодо яких не було прийнято остаточного рішення, має бути позитивною – однак, лише за умови, що існує мовчазна (конклюдентна) згода всіх зацікавлених сторін або ж вони самі своєю поведінкою підтверджують таку застосовність.Подальша чинність договору залежить від існування домовленості між державою-правонаступницею та іншою стороною, яка може виражатися як у чітко висловленій формі (наприклад, шляхом обміну нотами), так і за допомогою мовчазної згоди, що підтверджується фактичною поведінкою. Окремої уваги у згаданому контексті потребуватиме офіційне опублікування таперекладтекстів усіх застосовних радянських угод, насамперед тих, щодо яких вже досягнуто домовленості про продовження їх чинності.

Список використаних джерел:

1. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів (укр/рос) ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 23.08.1978[Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_185
2. Про міжнародні договори України: Законі України від 22 грудня 1993 р. № 3767-XII.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15
3. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. № 1543-XII[Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1543-12.
4. Антонович М. Міжнародне публічне право./ М. Антонович – М., 2003. – 310 с.
5. Баймуратов М.О. Міжнародне право. / М.О Баймуратов. – Сумы: Ун-тска книга, 2006. – 424 с.
6. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії / За ред. Буткевича В.Г. - К.: Либідь, 2012. – 608 с.